

12 kisfilm forgatókönyve és a rávezető foglalkozások óratervei

A projekt célja 12 darab 2-3 perces videó létrehozása. A videók 1) Transzlingváló jellegűek: szóban és feliratozásban is mindkét nyelvre támaszkodnak. (A romani esetében transzparens, kiejtés szerinti írásmódot követve. A feliratozás nem átfogóan, hanem szükség és intenció szerint, a kommunikációs célokat követve valósul meg.) 2) Kulturálisan relevánsak: a tanulók közösségének kulturális értékeivel foglalkoznak. 3) A tanulást támogatják: lehetővé teszik egy-egy adott iskolai tananyag kulturálisan relevánsabb feldolgozását. 4) Interdiszciplináris jellegűek: több NAT műveltségi területet érintenek. A filmeket hozzáférhetővé tesszük a résztvevők és az iskola tanárai számára. A filmekről tájékoztatást adunk honlapunkon (képes, szöveges vagy videós formában) és szakmai fórumokon. Igény esetén adatvédelmi kérdéseket (GDPR) szem előtt tartva más iskolák, intézmények számára is hozzáférhetővé tesszük a filmeket.

Elsődleges célcsoport: az iskola (mindenkori) felső tagozatos diákjai és tanárai. (A videók e korosztály tartalomfogyasztási szokásaihoz alkalmazkodnak műfajiság, stílus, hangnem, tartalom tekintetében).

Másodlagos célcsoport: más roma és nem roma tinédzserek, illetve az ő tanárai; 3) harmadlagos célcsoport: a városi roma és nem roma polgárok (számukra vetítéseket szervezünk).

Témák:

1) Helyi beszédmódok, romani nyelv: A film bemutatja a közösség tagjainak nyelvi attitűdjeit, szocializációs szokásait. A Nemzeti Alaptanterv kapcsolódó műveltségi területei és tantárgyi kapcsolatok [továbbiakban NAT és (TK)]: anyanyelv és irodalom; (irodalom, nyelvtan, erkölcsstan)

2) Mesék és más epikus elemek a közösség szóbeli hagyományában: A film felkutat és bemutat esetleg élő szóbeli hagyományokat, illetve bemutatja az ezek helyét átvevő kulturális tartalmakat. NAT és (TK): Anyanyelv és irodalom, Ember és társadalom; (irodalom).

3) Dalok és más lírikus elemek: A kisfilm bemutat zenei életutakat, életcélokat. Reflektál a helyi fiatalok zenei orientációira. NAT és TK: Művészetek, anyanyelv és irodalom; (ének-zene, irodalom)

4) Gasztronómia: a helyi konyha ételei. Étkezési szokások. NAT és TK: Ember és természet; (biológia, erkölcsstan)

5) Romák és nem romák kapcsolatai a városban: színterek, amelyeken romák és nem romák egymást megismerhetik. NAT és TK: Ember és társadalom; (erkölcsstan, életvitel)

6) Családi gazdálkodás: A kisfilm bemutatja, mire áldoznak jellemzően a roma családok, és milyen kényszerűségek szűkítik a lehetőségeket. NAT és TK: Matematika; (matematika, életvitel).

7) Munkalehetőségek: Jellemző munkavállalási stratégiák: segédmunkák, időnymunkák, közmunka. NAT és TK: Ember és társadalom; (életvitel, erkölcsstan)

8) Idősek a közösségben: Bemutatja a közösség néhány idősebb tagját, szólhat a közösség elmúlt évtizedeinek történetéről. NAT és TK: Ember és társadalom; (irodalom, történelem, erkölcsstan)

9) A „telep” története: Foglalkozhat a telep 50-es évekbeli kialakulása körüli kérdésekkel. NAT és TK: Ember és társadalom, Földünk és környezetünk; (Történelem, földrajz)

10) A majorosi negyed mint természetes és épített környezet – földrajzi, településföldrajzi jellegzetességek. NAT és TK: Földünk és környezetünk; (földrajz)

11) Lakberendezés – A film bemutatja családok életterét, használati és dísz tárgyait. NAT és TK: Művészetek, Ember és társadalom; (rajz, földrajz, életvitel)

12) Sport – elsősorban futball: a fiúgyermekek életének leginkább inkluzív területe. A film feldolgozhat például futballal kapcsolatos sikertörténeteket. NAT és TK: testnevelés és sport; (testnevelés, életvitel)

FILMTERV ÉS ÓRATERV: Helyi beszédmodok, romani nyelv

Készítette Heltai János

Filmterv

Téma:

- Helyi beszédmodok, romani nyelv

tervezett hossz:

- 170 s

Pályázati ígéret:

- Helyi beszédmodok, romani nyelv: A film bemutatja a közösség tagjainak nyelvi attitűdjeit, szocializációs szokásait. A Nemzeti Alaptanterv kapcsolódó műveltségi területei és tantárgyi kapcsolatok [továbbiakban NAT és (TK)]: anyanyelv és irodalom; (irodalom, nyelvtan, erkölcsstan)

Alap gondolat:

- a film azt mutatja be, hogy milyenek a helyiek (elsősorban a gyerekek) nyelvi gyakorlatai, nyelvi szocializációs szokásai
- mennyire nem egységesek a helyiek beszédmodjai, és hogyan érvényesülnek bennük a rizomatikus viszonyok.
- hogy ezek a beszédmodok sokféle funkcióban megjelenhetnek, például a tanulásban is, és hogy nem alkalmatlanabbak a sztenderdhez kötött beszédmodoknál
- Tehát nem a cigány nyelvre koncentrálni, hanem a helyi beszédmodokra! – ezek magyarul beszélés esetén is jellegzetesek.

Narratívák:

1. Minden film közös intrója (10 s)
2. Egy rövid és klassz romani szöveggel kezdődik, valamilyen verssel, ráolvasással, amit egy idősebb beszélővel kéne felvenni. Ezt valamelyik gyerek narrálhatja, elmondhatja összefoglalóan, hogy miről szól. (20 s)
3. Hogyan látják a gyerekek a romani nyelvet? Összevágunk egy részletet annak alapján, ahogy a gyerekek a következő kérdésekre válaszolnak. A kérdések kerülnek a duális (magyar és cigány megszólalás) kategóriákat, meglátjuk, mi szül ki a válaszokból. (30 s)
 - o Mit szoktál mondani, amikor nagyon ideges vagy, nagyon örülsz? Miért úgy szoktad mondani?
 - o Mik voltak az első szavak, amit megtanultál/amit megtanított a gyerekeinek (ha felnőtten kérdezzük)
 - o Mit szoktál mondani, mikor egy izgalmas történetet mesélsz el? Hogyan kezded? Hogyan fejezed be?
4. Hogyan látják a felnőttek a romani nyelvet?
 - o Mit mondanak itt másképp mint a más, közeli falvakban élő romák?
 - o Miben különbözik a romák és nem romák beszéde Tiszavasváriban?
 - o Mi a véleménye arról, ahogy maga beszél? Szeret így beszélni?
5. Információk a romani nyelvről, amiket a gyerekek mondanak el. A jelentésalkotás a táborban megvalósítandó csoportfeladatokon alapul. Ezeknek része lehet a lovári sztenderdhez való viszony. Például a Choli-tankönyvből egy lovári részlet feldolgozása, átírása helyi beszédmodra. Része lehet továbbá valamilyen informatív szöveg arról, hogy milyen a romani, mit tud róla a nyelvtörténet, ezt előre össze kell állítani. ez a rész mehetne magyarul és kaphatna romani feliratot (20 s)
6. Romani nyelvlecke (a neten található székely nyelvleckék stb. youtube-videó mintájára): látunk egy képet, a gyerekek mondják, hogy mi van a képen. Lehet viccesen csinálni. Lehet pragmatikai dolgokra fókuszálni, például hogy látunk egy

szülőt és egy gyereket a képen, és alámondani valami vicceskedő romani beszélgetést – ez a rész magyar feliratot kaphatna (30 s)

7. Írásbeliség és heterográfia

- ez a rész bemutathat a helyiek által írt szövegeket: például a gyüli cigány nyelvű dalait is tartalmazó füzet részeit. Tartalmazhat információt arról, hogy a heterográf írásmódok is követhetők. Iskolai munkadarabokat, gyerekek írásait is bemutathatja. Komment jöhet egy tanárnőtől, például Zitától akár. 30 s

8. Egy rövid romani mese 30 s. Ha nem jutunk semmire ezen a téren, akkor bevehetjük például Sárától a Szürke ló c. mesét, amit tavaaly a teszthez lefordítottunk

Helyszínek:

- gyülekezeti cigány nyelvű hálaadás, dicséret
- telepen mesélő, interjút adó családok, csoportok
- tábori helyszínek a jelentésalkotással foglalkozó részekhez

Egyéb megjegyzések:

- fontos a romani presztízsenek emelése: a cél annak bemutatása, hogy szóban és írásban minden szintén transzlingválva beszélni
- akár explicit közlés is lehet a film része a transzlingválásról, arról, hogy ezek nem egyedülálló, nem csak a romákra jellemző beszédmodok, éppen ellenkezőleg: szokásosak és a világon mindenhol foglalkoznak velük.
- érdemes előre felkészíteni az interjúalanyokat, felnőtteket és gyerekeket egyaránt, hogy összeszedett válaszok szülessenek a körkérdésnél

Óraterv

Téma: nyelv

hossz: 90-120 perc

eszközigény: videóvetítési lehetőség (hanggal), csomagolópapír

1. 15 perc

Mi és a beszédünk

Hallgassuk meg az alábbi Parno Graszt-szám elejét együtt.

<https://www.youtube.com/watch?v=jNyES13ZshQ>

0:25-től – 1:00-ig

Innen dolgozzunk két csoportban

- a) csoport (2-4-6-8 gyerek, mindegy mennyi, de párosával dolgozzanak): írjuk le az első versszakot cigányul (fonetikusan írva) és fordítsuk le a szöveget magyarra, írjuk le magyarul is.

a dal szövege:

Phenas amen e vorba

Sar le but roma ande luma

E gava andre phiren

Le gazhhenca lasho foro von keren

Le but love von roden

Kade zhuven sar zhanen ande luma

- b) csoport (2-4-6-8 gyerek, mindegy mennyi, de párosával dolgozzanak)

Fordítsuk le cigány nyelvre a következőket – (ezt később) egy gyerek felnarrálja a bevezető 25 másodpercben, amíg halkan megy a zene, utána a magyar fordítást feliratozzuk.

egyik páros:

A parno Graszt az egyik leghíresebb banda, amelyik cigány dalokat cigányul is énekel. Ők is Szabolcsból jönnek, mint mi. Sokat játszanak Budapesten és más városokban, de az emberek nem értik a zenéjüket. Most lefordítjuk nektek ennek a dalnak az első versszakát.

másik páros:

Mi nem nagyon tartunk lakodalmat, de otthon mindennap beszélünk magyarul is, cigányul is. Ebben a filmben bemutatjuk nektek azt, hogy hogyan beszélünk mi otthon és az iskolában.

(pármunkában, utána összevetjük a fordításokat és csinálunk egy optimál verziót, amit felmond majd valaki)

2. 15 perc.

Tudnivalók a cigányul beszélésről

Ez a szakasz egyrészt a gyerekek érzékenyítését, témában való elmélyülését segíti. Másrészt a szakasz végén összefoglaljuk, mit jegyeztünk meg, tudtunk meg, és a gyerekek válaszait filmre vesszük, ezek bekerülhetnek a kisfilmbe.

Nézzünk bele az alábbi filmbe együtt két helyen:

<https://www.youtube.com/watch?v=oyTnA8SMD58>

1:03-tól – 4:05-ig

5:38-tól – 5:59-ig

frontális kérdések:

Milyen könyveket láttatok a filmben? Mi a közös ezekben a könyvekben? Miről szólt a dal, ami közben szólt?

Hogy hívták azt a papot, aki Németországban észrevette, hogy a dél-indiai diákok ugyanúgy beszélnek, mint a magyarországi cigányok?

Az indiai diákok szavait felírta, és megkérdezett magyarországi cigányokat, hogy értik-e? Hányat értettek? Mit bizonyít ez szerintetek?

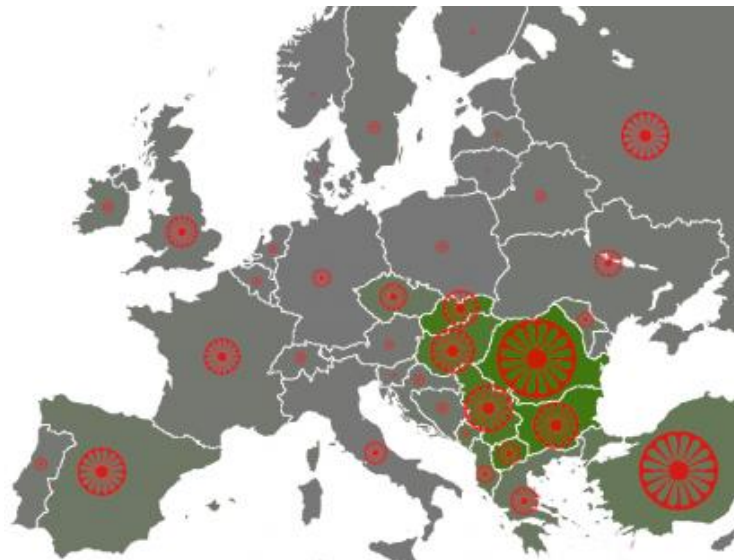
Frontális közlés:

Tanári közlés a hindi nyelvről és a romani beszélőinek számáról (a kivetített képek alapján – képeket ppt-re kell tenni!!!)

Hindi

(ebből min. 370 millió [anyanyelvként](#), további min. 160 millió pedig [második nyelvként](#).)

A hindi nyelv az [indoeurópai nyelvek](#) legősibb ismert képviselőjéből, a [szanszkrit nyelvből](#) származik, akárcsak sok más mai indiai nyelv.

3. 30 perc

A cigányul beszélés a mindennapjainkban

A felvételekre készülve a következő témákról beszélgessenek, gyűjtsenek ötleteket a gyerekek. Ehhez szükség lesz csomagolópapírra, amire írhatnak. 3-4 fős csoportokban dolgozzanak 6-8 percig!

Instrukciók: mondjatok, írjatok vicces vagy érdekes, vagy szokásos vagy tipikus cigány mondatokat a mindennapokból! Segítő kérdések, lehetséges szerepjátékok (nem tudom, mi fog működni, mi nem, ezért próbáltam többfajta lehetőséget összeírni, ezekből remélem kikerekedik majd valami.)

Hogyan sopánkodik egy

- öregasszony
- egy részeg ember
- egy fáradt ember
- egy fiatalasszony
- egy szerelmes lány
- egy szerelmes fiú

Mit mondanál ha:

- a gyereked nem érkezik időben haza?
- a gyereked rossz jegyet szerez az iskolában?
- a gyereked nem csinálta meg a házimunkát, amire megkérted?
- a gyereked mindig csak a tévét nézi, a telefonját nyomkodja, nem csinál semmit.
- Játsszuk el, hogy
 - o két szülő vagytok, akik arról beszélnek, hogy mi lesz a gyerekből, ha felnőtt
 - o két gyerek vagytok, akik nagyon éhesek már és enni szeretnének
 - o két szomszéd vagytok, akiből az egyik tudni szeretné, hogy hová lett a másíknak az asszonya, mert két napja nem látták.
 - o stb.
- Mit szoktál mondani, amikor nagyon ideges vagy, nagyon örülsz? Miért úgy szoktad mondani?
 - a. Mik voltak az első szavak, amit megtanultál/amit megtanított a gyerekeinek (ha felnőttet kérdezünk)
 - b. Mit szoktál mondani, mikor egy izgalmas történetet mesélsz el? Hogyan kezdod? Hogyan fejezed be?

7-8 perc önálló munka után összegyűjtjük és megbeszéljük az eredményeket, bemutatjuk egymásnak, mire jutottunk, filmre vesszük és a feliratozáshoz magyarra fordítjuk a jól sikerült mondatokat.

4. 15 perc

A cigányul beszélés az iskolában

Narráció lefordítása. Ezeket a szövegeket persze mindig lehet módosítani, sokkal jobb, ha az ő gondolataik jönnek, ezek csak kiindulópontok.

A romani nyelvet mi az iskolában is használjuk. A tanárok sokmindent értenek, de nem tudnak beszélni, mi viszont ha ketten vagy hárman dolgozunk, sokszor beszélünk cigányul, és kapunk néha olyan feladatokat is, ahol cigányul kell beszélünk. A mi iskolánkban mindenki úgy beszél, ahogy tud és akar, órán is. A tanulásban is segít a cigány nyelv, néha szoktunk írni is cigányul. Minden tanulnivalót le lehet írni cigányul is. Úgy írunk, ahogy mi otthon beszélünk, mindig azt írjuk le, amit hallunk. Most minden tantárgyból egy-egy cigány nyelvű mondatot hallotok, találjátok ki, hogy melyik mondat melyik órán hangozhat el!

Minden tárgyhoz egy-egy példamondat cigányul leírva. Ezeket felírjuk a képernyőre magyarul és cigányul, és egy gyerek felolvassa őket. Ezek természetesen módosíthatók, lehetnek ironikusak, viccesek is. Lehet mindegyik találós kérdés is például.

Irodalom:

Choli-Daróczi József és Bari Károly nagyon híresek voltak, költők. Sokat írtak cigány és magyar nyelven is.

Történelem:

Mátyás nagy király volt és igazságos. Sok adót kért, de segítette a szegény embereket.

Biológia:

A medve télen alszik. Ősszel sokat eszik, hogy legyen zsírja, készül a hosszú alvásra

Kémia:

A gyémánt a legkeményebb anyag. Hasonlít a szénre, de sajnós gyémántból kevesebb van, mint szénből. Mindegyik döglött állatokból lett, évmilliók alatt.

Fizika:

Ha két jármű összeütközik, akkor a nehezebb járműben ülők túl tudják élni a tragédiát, a könnyű járműben ülők viszont nagyobb veszélyben vannak.

Matematika:

Ha nekem van két piros meg három sárga almám, félbe vágom őket, és két piros almát neked adok, mennyi almám marad?

Ének:

A régi cigány népdalok és a régi magyar népdalok nagyon hasonlítanak egymásra.

rajz:

A huszadik században a művészet a hétköznapiak felé fordult: olyan villákat, tányérokat, bútorokat és házakat csináltak, amik nem csak jók, de szépek is voltak.

Ehhez kereshetünk képeket is, lehetne kicsit viccesebb mondatokat is kitalálni.

5. 15 perc

Most megtanítunk titeket is cigányul

Nézzük meg az alábbi kisfilmet a neten, mi is valami ilyesmit szeretnénk összerakni, csak még viccesebbet:

<https://www.youtube.com/watch?v=K2mlEPHTmzs&t=1s>

Van-e valami jó ötletetek, hogy mi legyen a nyelvleckénkben?

Nézzük meg ennek a német nyelvleckének az első egy percét:

<https://www.youtube.com/watch?v=WVyZK-oKBXY>

Írjunk pármunkában CIGÁNYUL hasonló kis jeleneteket a mi életünkben. Például: boltban, iskolában, utcán, orvosnál – Ezek a jelenetek legyenek viccesek és álljanak legalább 6 mondatból a köszönésen kívül! 10 perc munkaidő, ezután:

Teendők: játsszuk el a jelenetet cigányul, vegyük fel és fordítsuk le magyarra.

FILMTERV ÉS ÓRATERV: 2) Mesék és más epikus elemek a közösség szóbeli hagyományában

Készítette: Cselle Gabriella

Filmterv

Téma:

- mesék és más epikus elemek

Tervezett hossz:

- 140 s

Pályázati ígéret:

- Mesék és más epikus elemek a közösség szóbeli hagyományában: A film felkutat és bemutat esetleg élő szóbeli hagyományokat, illetve bemutatja az ezek helyét átvevő kulturális tartalmakat. NAT és (TK): Anyanyelv és irodalom, Ember és társadalom; (irodalom).

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy a helyiek életében
- milyen szerepet játszanak az otthon (szülőktől, rokonoktól) hallott történetek, mesék

Narratívák:

9. Minden film közös intrója (10 s)
10. Körkérdés (nemcsak a gyerekek, de telepí felnőttek körében is) – milyen cigány meséket ismersz? Ki mesélt neked, amikor kicsi voltál? (30 s)
11. Egy helyi rövid meséje (ha van ilyen) (30 s)
12. Interjú a tavalyi színjátszóban résztvevő gyerekek/gyerekekkel arról, milyen mesét adtak akkor elő (30 s)
 - o ez alá bevágva részlet az előadásból
13. tábori munka: ismeretek gyűjtése, szerzése cigány mesékről, történetekről
 - o bemutathatja a tanulási folyamatot (15 s)
 - o referálnak a gyerekek egy-egy mondatban a megszerzett ismeretekről, közben vonatkozó zenei aláfestés (25 s)

Helyszínek:

- telepí környezet, utca, házak előtti udvar
- tábori munkafolyamat
- (bevágott részlet a tavalyi előadásból)

Egyéb megjegyzések:

- érdemes a foglalkozást megtartani a körkérdés és az interjúk elkészítése előtt, hogy át tudják gondolni már ekkor a későbbi válaszaikat
- a körkérdésnél a válasz aláfestésére: a foglalkozás folyamán esetleg rajzolhatnának a gyerekek az ismert mesékről, így ezek bevághatók lennének a videóba

Óraterv:

Téma: mesék és más epikus elemek

hossz: 100-120 perc

eszközigény: laptop, vetítés, kártyák, mesék szövege kinyomtatva

1. Körmese (25-30 perc)

Bemelegítő drámajáték, mely a csoport egészében zajlik. Együtt találunk ki úgy egy mesét, hogy a játék elején mindenki húz egy kártyát. Ezekre a kártyákra a cigány népmesékben jellemző motívumok, szereplők vannak felírva (minden kártyára cigányul és magyarul is – így

a gyerekek saját döntése lehet, hogy melyik verziót alkalmazzák). A mesét egymás után, sorban mesélik a gyerekek. A feladat az, hogy a kártyájukon szereplő dolgot beleillesszék a mesébe.

2. Mi a különbség műmese és népmese között? (15-20 + 15 perc)

Szedjük össze csoportokban a két műfaj közötti különbséget. (szóban/írásban terjed; Állandó/változó szövege van; szerzője ismert/ismeretlen; nyelvezete egyszerűbb/bonyolultabb)

A csoportokban összeszedett jellemzőket együtt megbeszéljük.

Szöveg a cigány népmesékről (*Csenki Sándor: A cigány meg a sárkány. Püspökladányi cigány népmesék. Utószó (308-313.)*):

„Ismeretes, hogy szinte az egész európai népmesekincs azonos motívumokból épül fel, s az egyes európai népek meséinek nemzeti sajátosságai nem az eltérő történetekben, hanem azonos történeteknek, pontosabban azonos motívumoknak (meseelemeknek) eltérő összeállításában keresendők. Ha viszont ebből a szempontból vizsgáljuk a cigány meséket, arra a meglepő megállapításra jutunk, hogy az egész európai népmesekinccsel (...) egységesen szemben állnak. (...) A kölcsönzött népmeseelemeket is úgy olvasztják egybe, hogy az európai népi elbeszélő stílustól erősen eltérő történetek kerekednek ki belőlük a cigány mesemondók ajkán. (...) A cigányoknál (...) ma is elevenen él és hat az alkotó, meseteremtő képzelőerő.”

- Szerintetek igaz-e az, amiről szól ez a szöveg?
- Ti ismertek cigány népmeséket? Azokat honnan?
- Szerintetek mit jelent ez a meseteremtő képzelőerő?
- Eszerint a szöveg szerint a cigány népmesék nagyon különlegesek és egyediek. Szerintetek is így van?
- Melyik a különlegesebb a magyar vagy a cigány népmese?

3. Doja a cigánytündér (8 + 5-10 perc)

Közösen megnézzük a Szécsi Magda meséje alapján készült rajzfilmet.

- Mit gondoltok, érezni, hogy ez nem egy népmese, hanem egy ember által kitalált történet? Ha igen miben? Ha nem, akkor pedig miért hasonlít szerintetek annyira egy népmeséhez?

4. Népmesék (eredettörténetek) (20 + 15 perc)

Két cigány népmese közös elolvasása. Mindkettő ugyanannak a kérdésnek az eredettörténete.

- Ki találta meg az első játéknál használt motívumokat?
- Vajon miért születnek eredettörténetek?
- Szerintetek ezek alapján a mesék alapján a cigány népmeséknek mi a céljuk, milyen kérdésekről, problémákról szólnak?
- Vajon melyik az értékesebb, fontosabb: a népmese vagy a műmese? Miért?

Melléklet (népmesék)

A cigányok arcszínének eredetmondája (Bari Károly gyűjtése)

Egy cigány, aki muzsikálni járt, egy éjszaka kicsit pityókásan jött hazafelé a lakodalomból. A zsebei tele voltak kalácsmaradványokkal, amit az asztalokról szedett le, hogy majd hazaviszi a gyerekeinek és a feleségének, de volt nála egy üveg borocska is. Ahogy ment keresztül az erdőn, beleesett egy mély verembe. Megütötte magát nagyon, óbégatott, jajveszékelt, ahogy csak a torkán kifért: jaj, jaj, jaj, jaj! Amikor a jajgatást meghallotta a farkas, elindult rögtön a verem felé, hogy fölfalja a csapdába esett áldozatot, mert éhes volt rettenetesen.

- Hé, ki van ott lenn a veremben?

- Én vagyok az, a muzsikus cigány!

- Azt mondd, tudsz muzsikálni?

- Tudok.

- No, húzd el akkor a nótámat!

Fogta a cigány a hegedűjét, elkezdett rajta játszani, a farkas meg táncra perdült, de úgy, hogy nem tudta abbahagyni.

- Jaj, elég volt már! Ne muzsikálj tovább! - rimánkodott a cigánynak. - Engedd, hogy megszusszanjak egy kicsit!

- Ha leugrasz ide mellém és fölemelsz hogy kijuthassak ebből a veremből, akkor nem húzom tovább!

Nem volt mit tennie a farkasnak, beugrott a verembe, de ott tovább kellett táncolnia, mert a cigány mégsem hagyta abba a muzsikálást, félt, hogy nekitámad a farkas, ha megáll. Abban az erdőben lakott az ördög is. Az ördög is meghallotta a nagy lármát, s elindult arrafelé, hogy megnézzé, mi van ott. Amikor odaért, látja, hogy egy mély gödörben muzsikál egy cigány, egy farkas meg olyan gyorsan táncol, hogy majd az eszét veszti. Elkezdett hangosan kacagni.

- Hát mit csináltok? - kérdezte tőlük.

- Én muzsikálok! - mondta a cigány.

- Én meg táncolok! - lihegte a farkas.

- Miért abban a szűk veremben táncoltok? Miért nem jöttök ki?

- Azért, mert nem tudunk! - felelte a cigány. - De a te nótádat is el tudom húzni, ha akarod.

- Húzzad, ha tudod!

Elkezdte a cigány az ördög nótáját muzsikálni, az ördögnek meg - akár akart, akár nem - táncolnia kellett. Nem álltak meg a lábai egy pillanatra sem.

- Elég volt már barátom! Elég volt már barátom!

- Csak akkor hagyom abba, ha kiveszel minket ebből a veremből!

- Mondjad, mit kell csinálnom!

- Ereszd le a farkadat, mi meg belekapaszkodunk és kihúzod!

Nem tehetett mást az ördög, mert a cigány muzsikált, nem tudott megállni. Leengedte a farkát, a cigány meg kimászott rajta. Ezután ugyanúgy kimászott a farkas is.

- A szolgálom lesztek mindketten! - mondta a cigány az ördögnek és a farkasnak. - Ezentúl engem szolgáltok! De ha nem akartok engedelmeskedni, előveszem a hegedűt, és megint megtáncoltatlak benneteket!

- Jaj csak azt ne! Mindent megteszünk, csak ne muzsikálj!

- No a kunyhóig azért még kísérfetek el táncolva!

Így is volt. A cigány muzsikaszóval vezette a kalyibája felé a táncoló ördögöt és farkast. Ahogy az erdőből kiértek, a cigány megpillantott az erdő szélén egy kiszáradt fát.

- No te ördög, vedd ezt a fát a hátadra és hozzad, mert úgy sincs otthon rőzsénk, nem tudunk tüzet gyújtani!

Az ördög engedelmesen vállára vette a fát és vitte. Ahogy közeledtek a kunyhócskához és a cigány gyerekei meghallották a lármát, nagyon megijedtek. Hát, még amikor meglátták az ördögöt meg a farkast! Rémületükben reszketve bújtak be az ágy alá mindannyian.

- Ne féljetez gyerekeim! Ne félj feleségem! Ezek az állatok az én szolgálaim, nem bántanak titeket!

Odaszólt az ördögnek:

- No hasogasd ezt a fát darabokra, hadd gyűjtsak tüzet, mert hideg van! Te meg farkas, hord majd be a hasábokat ide a kunyhóba, és rakd szépen sorba. Ahogy mondom, mostantól fogva ti az én szolgálaim!

Amikor készen voltak a munkával, így szólt hozzájuk:

- Most elmehettek, de azonnal itt legyetek nálam, ha hívlak benneteket!

Azt mondja az ördög:

- Húzzál ki a farkamból egy szőrszálat!

Azt mondja a farkas:

- Húzzál ki az én farkamból is egy szőrszálat! Gyűjtsd meg, ha hívni akarsz bennünket, s mire a láng ellobban, itt termünk.

- No így legyen!

Kihúzta a farkukból a szőrszálakat, beletette a zsebébe, azok meg elmentek. De alighogy eltűntek, a cigánynak eszébe jutott valami. Elővette a szőrszálat, amit az ördög farkából húzott ki és meggyújtotta, visszarendelte az ördögöt.

- Eredj, te ördög, hozzál nekem két tehenet! Hozzál még három zsák lisztet, egy disznót és két birkát is!

Az ördög egykettőre meghozott mindent, amit parancsoltak neki. Így lett egy kis vagyonkája a cigánynak, így lett egy kis gazdagsága. Egyszer, ahogy morfondírozott magában, azt mondja a felesége: - Nagy bolond vagy te cigány! Miért nem kértél az ördögtől aranyat, pénzt, ezüstöt?

- Milyen igazat beszélsz feleségem! Éppen ezen gondolkoztam én is!

Azzal fogta és meggyújtotta az ördög farkából kihúzott szőrszálat. Az ördög abban a pillanatban ott termett.

- Mit parancsolsz, gazdám?

- Azt parancsolom, hogy vigyél el minket a pokolba, és amennyi aranyatok és ezüstötök van, azt mind adjátok nekem! A gyerekeimmel és a feleségemmel megyek majd, s vinni fogunk jó nagy tarisznyákat, hogy minden kincset el tudjunk hozni tőletek.

- Ha akarod, elvihetlek! - mondta az ördög.

Közben azt gondolta magában:

- No, jöjjenek csak! Ha majd meglátják majd ott lent azt a rengeteg ördögöt, a félelemtől meghasad a szívük!

Mielőtt elindultak volna, a cigány azt mondta a gyerekeinek:

- Gyerekeim, ne féljetez semmitől, amíg itt van az apátok! Ha én elkezdek muzsikálni, az ördögök táncolni fognak mindnyájan!

Amikor leértek a pokolba, látták, hogy mindenütt hatalmas lángok égnek, és az ördögök állandóan rakják a tüzet a nagy üstök alá, amelyekben forró szurokban főzik a bűnös lelkeket. Kibírhatatlan bűz volt és füst! Olyan nagy füst volt, hogy a cigányok nem láttak semmit, s nem vették észre azt sem, hogy a füsttől valamennyien barnák lettek. A füst elkezdte őket fojtogatni. Ettől úgy megrémültek, hogy eldobálták a tarisznyákat és kimenekültek a pokolból. Azóta olyan "füstös képűek" a cigányok.

Maradjatok Istennel.

A Nap és a Hold története (Bari Károly gyűjtése)

Valamikor régen nem volt Nap és nem volt Hold. Le voltak láncolva a világ túlsó végén, sárkányok között és óriások között. És nem engedték szabadon sem a Napot, sem a Holdat. Élt akkor két ember. Ebben a két emberben igen nagy erő lakozott, azt tartották róluk, ők a földkerekség legbátrabb és legerősebb emberei, akik nem rettennek meg semmitől. Ők tudták csak, hol van leláncolva a Nap és a Hold, és el is indultak a kiszabadításukra. Mentek,

mendegéltek, vándoroltak hat teljes hónapig sárkányok földjén keresztül, óriások földjén keresztül.

És elérkeztek a Naphoz és a Holdhoz. Harcba léptek a fenevad sárkányállatokkal és a rettenetes óriásokkal, akik láncok között tartották a Napot és a Holdat, megverekedtek velük, és győzelmet vettek rajtuk.

Mondta ekkor az egyik ember:

– Én fogom vinni a Napot!

Mondta a másik ember:

– Én pedig viszem a Holdat!

A Nap és a Hold útra szánta magát, ők meg leoldozták róluk a láncokat. És visszaindultak a világ túlsó végéről, sárkányok földjén keresztül, óriások földjén keresztül. Ahogyan jöttek, jődögéltek, útközben olyan tüzesre felizzott a Nap, hogy aki hozta a hóna alatt, azt az embert teljesen sötétre égette. Azért barna bőrűek a cigányok, mert annak az embernek a leszármazottjai.

A másik embernek pedig, aki a Holdat hozta a hóna alatt, minden nemzetsége fehér lett, őtőle a fehér emberek erednek.

Amíg jődögéltek visszafelé, eltelt három hónap. És hónuk alatt hozván a megmentett fényességeket, az égítést-szabadítók hazaérkeztek. De a cigány ember ott tartotta a házában a Napot, a fehér ember meg ott tartotta házában a Holdat, hogy csak nekik világítsanak, nem akarták őket elbocsátani.

És akkor sírni kezdett értük az ég, könnyeivel elárasztotta az egész földet. Az a könnyhullatás volt az első eső a világon, amikor az ég megsiratta a Napot és a Holdat. Azóta van eső.

Mondja a Holdnak a fehér ember:

– Én fölengedlek téged, de fogadd meg, hogy minden hónap első péntekén megújulsz és megjelensz az égen!

A Hold megígérte, hogy így lesz.

Ezért van, hogy minden hónap első péntekén megújul, a hónap utolján meg letűnik az égről a Hold.

És fogadságot tett a Nap is, hasonlóan a Holdhoz. A Nap azt az esküvést végezte el, hogy mindennap sütni fog. Föl is kel a nap, még télvíz idején is, és bár egyformán izzik állandóan, a tél havában nincsen nagy hatalma, mert a hideg nem engedi neki, hogy olyan uralmat vessen a világra, mint nyáron.

Amikor a fogadságok megtörténtek, a két ember fölengedte a fényességeket.

És a Nap, ahogyan ígérte, megébredvén minden reggel elindul és körülkerüli az összes országot, de éjszakára oda tér vissza szállásra, ahonnan a láncok közül elhozták őt az emberek. És ugyanúgy cselekszik a Hold is. Hogy miért? Azért, mert a Nap és a Hold a nyugati ég alól származnak, és oda van vágyakozásuk, ott van a hazájuk. Ott születtek, ott tudnak elnyugodni, ezért megy le a Nap és a Hold mindig nyugaton

Melléklet (kártyák)

- cigány
- ördög
- tánc
- zene
- sírás
- barna bőr
- szegénység
- sárkány
- átváltozás
- Isten
- szög
- erdő
- lopás
- király
- lakodalom
- kutya
- arany
- főzés
- katona
- öregasszony
- hegedű

3. FILMTERV ÉS ÓRATERV: Dalok és zene

Készítette Heltai János

Filmterv

Téma:

- dalok és zene

tervezett hossz:

- 150 s

Pályázati ígért:

- Dalok és más lírikus elemek: A kisfilm bemutat zenei életutakat, életcélokat. Reflektál a helyi fiatalok zenei orientációira. NAT és TK: Művészetek, anyanyelv és irodalom; (ének-zene, irodalom)

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy helyiek (elsősorban a gyerekek) életében
- milyen szerepet játszik a zene
- mennyire diverz a zenéhez való viszonyuk és mekkora a műfaji és szituatív sokféleség
- a hangsúly az értékesnek tekintett autentikus(nak tartott) cigányzenén, de más műfajokat is bemutat a film, egész Grófoig.

Narratívák:

14. Minden film közös intrója (10 s)
15. Egy rövid és klassz énekkel, zenével kezdődik, ezután jön a körkérdés (20 s)
16. Mit jelent számodra a zene – körkérdés. Ebből összevágunk egy körülbelül félperces részt. Közben mehet valami aláfestő zene, illetve össze lehet vágni például valami csoportos zenélésükkel, ha lesz ilyen. Egyéb lehetséges kérdések: mi tetszik jobban egy dalban, a szöveg vagy a zene? (30 s)
17. Mikor és hol lehet zenét hallani a telepen? Felvételek erről, közben valaki narrálja, hogy miért halljuk a zenét, mi folyik ott, mit ünnepelnek stb. (30 s)
18. tábori munka: ismeretek gyűjtése, szerzése romák és zene viszonyáról, roma előadóról, roma zenéről
 - o bemutathatja a tanulási folyamatot (15 s)
 - o referálnak a gyerekek egy-egy mondatban a megszerzett ismeretekről, közben vonatkozó zenei aláfestés (30 s)
19. közös produkció, amin ők énekelnek és/vagy zenélnek. Ebből lehet egy olyan verzió, ami spontán tábortűz melletti énekelgetés zenélgetés, meg lehet egy zárt térben direkt módon rögzített felvétel is. (30 s)

Helyszínek:

- gyülekezeti hálaadás, dicséret
- telepen zenét hallgató családok, csoportok
- tábortűz körüli éneklés (hangminőség?)
- kinti és benti helyszínek hangszerekkel. A benti helyszínek esetében előnyben részesítendő a gyerekek otthona, természetes környezete (tanoda például), de ez a film jórészt a táborban fog készülni.

Egyéb megjegyzések:

- ne tűnjön senki esendőnek, komikusnak
- érdemes előre felkészíteni őket, hogy összeszedett válaszok szülessenek a körkérdésnél
- a körkérdésnél a válasz aláfestésére megjelenhet az adott kontextus: ha valaki azt mondja, hogy a dicsőítés fontos, ő a gyülekezetben énekel, akkor lehetne erről egy

jelenet. Bár a legtöbben a mit csinálsz kérdésre azt mondják, hogy ülök és zenét hallgatok, ezzel nem tudom, lehet-e valamit kezdeni.

Óraterv:

Téma: a cigány népzene és a cigány zene

időtartam: 90-120 perc

bevezető frontális munka, tanári közlés:

mi a különbség: népdal és műdal, népzene és műzene – beszéljük meg!

(esetleg felolvasom a 2. mellékletet, ahogy majd kedvem tartja)

I. A cigány népzene 30 perc

Olvassuk el együtt az alábbi szöveget a cigány népzeneről (felolvasom, de minden gyerek kap belőle egy példányt)

A cigányoknak nincs közös zenei nyelve; nem létezik olyan közös dallamkincs, olyan zenélési mód, mely a földkerekség cigányai között azonos lenne. Van-e egyáltalán cigány népzene? Van, de ez nagyjából országonként különbözik, s mindenhol sok közös sajátságot mutat a helyi népzennel (...).

Az oláh-cigányok dalkincse (...) szintén meglehetősen vegyes: magyar népdalok, népies dalok és azok variánsai mellett van benne szlovák, román (...) népdal is. Ennek a cigány rétegnek azonban tekintélyes mennyiségű saját – más népek által nem ismert – dalkészlete is van.

Ezt a csak cigányoknál előforduló, tehát joggal cigány népdalnak nevezhető dalkészletet bizonyos stílusjegyek alapján el is tudjuk határolni más népek dalaitól. Két jellemző alaptípust különböztetünk meg benne: a lassú dalokat és a táncdalokat.

A lassú dalok, amiket magyarul „cigányhallgatónak” (...) is neveznek, legfőbb jellegzetessége a kötetlen ritmusú előadásmód. E kötetlen ritmusú előadásmódon belül kötelező szabályszerűség az, hogy a négy dallamsor közül a második és még inkább a negyedik sor végét erősen nyújtva éneklük. A dallam utolsó hangját – az utolsó szótagot – a cigányénekes halkabban ejti, sőt gyakran teljesen elnyeli. (...)

A lassú dalok négy dallamsorának megfelelő szövegsorok kizárólag hat vagy nyolc szótagosak, de éneklés közben az énekes *hej, hejde, no de, jaj* stb. indulatszavakkal bővíti azt a szótagszámot.

A táncdalokat – mint elnevezésük is elárulja – a cigányok elsősorban táncaikhoz éneklük. (...) A legjellemzőbb a táncdalokban az előadásmód. Bár e daloknak értelmes szövege is van, az énekesek nagyobb részben nem szöveggel, hanem – mintha improvizáló hangszert utánoznának – értelmetlen szótagokból álló, úgynevezett *pergető* technikával adják elő a dallamot. (...)

A régebbi cigány népzene erősen pusztulóban van. (...)

Az Európában és Amerikában szétszóródott cigányok (...) meglehetősen vegyes zenei nyelvet éreznek magukénak, amiben keringő, polka, csárdás ugyanúgy előfordul, mint a legújabb nemzetközi táncdal-divatok aktuális sokfélesége (Sárosi 1971: 20–31 = Sárosi Bálint: *Cigányzene...* Gondolat. Budapest.)

A szöveg elolvasása után frontális átbeszélés, közben kifüggesztett csomagolópapírra írjuk a következőket

- vegyes dalkincs, sokféle hatás
- a cigány zene, akárhol élnek a cigányok, mindig hasonlít más ott élő népek zenéjére
- hallgató és tánczene
- gyorsan változik

Kérdések:

- ti milyen hallgatókat ismertek? Ki szokta énekelni ezeket? Mikor? Ismertek szövegeket? Tudtok idézni?
- milyen tánczenét ismertek? Ki szokta énekelni ezeket? Mikor? Ismertek szövegeket? Tudtok idézni?
- Szerintetek fontos, hogy ismerjeteK régi cigány zenét? miért (nem)?
- Ti szeretitek a régi cigány zenét? miért (nem)?
- Ismertek olyan zenekarokat, amelyek autentikus cigány népzeneét játszanak? melyek ezek? ti melyiket szeretitek ezek közül legjobban? (érdekes mindegyiktől meghallgatni egy-egy számot: Kalyi jag, Etnorom, Kanizsa csillagai, Parno gaszt stb.

Most négy fős csoportokban csináljatok cigány nyelvű összefoglalót a szövegről és a beszélgetésről! Gondoljátok végig, mik voltak a legfontosabb dolgok, amiket megtanultunk most a cigányzenéről! Írjátok le egy papírra, hogy utána el tudjátok mondani kamera előtt!

II. A cigány műzene – 30 perc

a cél itt csak információátadás, nem vagyok biztos benne, hogy ennek a film részévé kell válnia. Ugyanakkor a végén a gyerekek véleményét, összefoglaló beszámolóját érdemes felvenni.

Szerintetek igaz-e az, hogy a cigányoknak a vérében van a tánc és a zene? Miért gondoljátok ezt így (ahogy)?

Szerintetek mi az a cigányzene és kit nevezünk cigányzenésznek?

400 vagy 500 évvel ezelőtt is éltek már cigányok Magyarországon. A cigányok szokott és tanult mestersege a kovácsolás volt. Ezen kívül a források (régii könyvek, iratok) szerint más is csináltak, voltak hóhérok, sintérek, útépítők, sőt földművesek. Mindig is foglalkoztak kereskedelemmel, sőt katonáskodással is.

Körülbelül négyszáz éve kezdődött el az, hogy a cigányok gyakran zenéléssel kerestek pénzt. Korábban nem volt ez így. Ennek oka az volt, hogy akkoriban megalakultak a céhek. Ezek mesteremberek közös műhelyei voltak. Ezek a céhek kiszorították a piacról a cigány kézműveseket. Amikor a tanult mestersege gyakorlásának lehetősége bezárult, kétféle választ lehetett adni: vándorlással új piacot keresni, vagy új megélhetési módra áttérni.

A magyarországi cigányok válasza a foglalkozásváltási kényszerhelyzetre a zenei pályákra történő áthúzódaS volt. Ekkor indult az a folyamat, ami a cigányzene kialakulásához vezetett. Körülbelül 200 éve vannak nagyobb számban olyan muzsikusok, akik ebből rendszeresen éltek, ekkor lett több primás és cigányzenekar nemzetközi híré. Nagyon sokféle muzsikus cigány volt már akkor is. A falusi muzsikusok nagyon szegények voltak. A jobb módú, városi bérházakban élő cigányzenészek életmódja, öltözködése a többi városi emberéhez hasonlított. (Nagy Pál 2006. Cigányok évszázadai c. cikk -- https://tenyleg.com/index.php?action=recordView&type=places&category_id=3339&id=1309401, 2019. 06.29 – alapján átirva)

Mondjátok cigányzenészeket, ismertek ilyeneket?

Hallgassunk bele ezekben a zenékbe:

<https://www.youtube.com/watch?v=juPYpf3A7ng> (kávéházi cigányzene a Király étteremből)

<https://www.youtube.com/watch?v=1mx4YifRfCM> (száztágú cigányzenekar, Brahms V. magyar tánc)

<https://www.youtube.com/watch?v=PTKaQWlgONY&list=PLBwdObD3JFi-hWA-mX-ZYnroe4NUql6bW> (Déki Lakatos Sándor, ifj. Déki Lakatos Sándor primások: Poljakin – A kanári – a youtube-on a híres primások sorozatban)

<https://www.youtube.com/watch?v=DNIPk1LpNZQ&list=PLBwdObD3JFi-hWA-mX-ZYnroe4NUql6bW&index=7> (Boross Lajos és zenekara)

https://www.youtube.com/watch?v=t_Ct_7sZmFc (Bangó Margit: Nádfedeles kulipintyó)

Mi a véleményetek ezekről a zenéről, ezekről a zenészekről? Beszélgetssünk kicsit róluk, majd valaki foglalja össze kamera előtt, hogy mit tanultunk, mit beszélgettünk erről a témáról

III. Mi és a zenénk – 45 perc

4 fős csoportokban fogunk dolgozni. A csoportoknak először meg kell egyezniük abban, hogy mi az a zene, amit mind a négyen szeretnek, ez lesz a csoport közös zenéje. Egyetlen feltétel van: minden csoportnak más zeneszámot kell választania. De egyébként lehet bármi, autentikus, pop, rock, klasszikus, bármi.

Ezután a csoport kikeresi youtube-on a kérdéses zenét, és össze kell a csoportnak raknia egy prezentációt, amelyben a csoporttagok (mindenkinek beszélnie kell) bemutatják a választott zenét. Ki kell térni

- az előadóra (ki az, miért szeretjük, mit tudunk róla)
- a műfajra (miféle zene ez, mit tudunk erről a műfajról)
- a műfaj más előadóira
- a dalra (mit tudunk a dalról, milyen zenei világa van, milyen a szövege, milyen hasonló dalok vannak)
- lehet hozzá rajzokat készíteni, amit vágóképként használhatunk.
- lehet bárhogymáshogymis illusztrálni a zenei irányt, beöltözni, lehet táncolni stb.

az információkat magyar vagy (inkább) cigány nyelven írja össze minden csoport egy csomagolópapírra. A végén mindenkinek bekapcsoljuk a számát, húsz-harminc másodpercet megy a zene, utána lehalkítjuk, a csoporttagok meg elmondják (papír nélkül), amit összeszedtek a zenéről

I. melléklet: nagyapám testvére

HELTAI ANDOR

SZÍNÉSZ

Születés: Szamosújvár (ma: Románia), 1892. május 13.

Eredeti neve: Heller Andor

Szülei: Heltai Nándor színész, Várady Róza színésznő.

Nagyapja Várady Ferenc színházigazgató.

Már gyermekként fellépettszínpadon. Tanulmányait a székelyudvarhelyi gimnáziumban, illetve Budapesten végezte, ahol egy évig jogi egyetemre is járt. 1913-ban egy évet tanult az Országos Színészegyesület színiiskolájában. Vidéken kezdte pályáját, majd harcolt az I. világháborúban. A húszas években a Várszínházban, a Madách-, az Andrássy úti-, illetve a Blaha Lujza Színházban játszott. 1930-tól a Bethlen-téri-, 1932-től a Pesti Színház tagja volt, majd még több magánszínházban és kabaréban fellépettszerepelt. 1945 után egy ideig szerepelt a Fővárosi Operettszínházban. További sorsa ismeretlen.

Rendszereint cigányszerepeket, cigányprimásokat alakított. 1928-ban Berlinben a Magyar Rapszódia c. némafilmben is szerepelt.

Második melléklet: dédapám

Az én Náczi sógorom – írta Hermann Antal néprajztudós 1890-ben, kivonatolva általam (HJI); Veszprémi Független Hírlap, 1890. november 22. [XI. évfolyam, 48. szám]

1886.¹ újév után kezdtem foglalkozni a cigányzenével, illetve a cigányoknak a magyar zenéhez való viszonyáról. Áttanulmányoztam az e témára vonatkozó irodalmat. Láttam, hogy egy igen fontos momentum hiányzik a tárgyalásból: az az igazi cigány zene. a mi nem lehet vita tárgya. Eddig csak a hotel vagy a csárda cigányának instrumental zenéjét vették tekintetbe, amit másnak húz pénzért s nem vonták bele a kutatásba az éneket, a cigány népdalt, amit magának dudol kedvtelésből.

Hát ezt akartam én kutatásaim tárgyává tenni. Megtanultam cigányul, elébb nagy cigánytudósunk, dr. Wlislócki² Henrik grammatikájából, azután tőle személyesen, miután őt magamhoz hoztam Budapestre. Minthogy én csak a fülemmel értek a zenéhez, egy gyakorlott ügyes muzsikusra volt szükségem. Az én céljaimra mintegy predestinálva volt az én Náczi sógorom. Gymnasiumot végzett, igen tehetséges, művelt, derék ember volt és hivatásánál fogva bohemien, nem épen vándorcigány, de vándorszínész! Hegedűje a hóna alatt, kissé nyurga termete, hosszú ujjai, bozontos fekete haja, tüzes szemei, kifejező orra, barna bőre: cigány a megszólamlásig; persze hogy csak eddig, mert cigányul beszélni nem tudott. A megszólamláson túl én voltam a cigány, mindamellet, hogy szemüvegem, hirtelen szőke szakálam, rossz fogam és kissé görnyedt zömök termetem van.

Náczi sógorom akkortájt színházi karmester volt egy városkában. Elmentem érte mert nagy expedícióra készültem; a nyarat Erdélyben, sátoros cigányok közt akartam tölteni az én Náczi sógorommal. A boldogult Kemény Károly báró, egy nagyműveltségű, finom érzékű, zenekedvelő főúr, a ki nagyon érdeklődött vállalatom iránt, egész nyárra ingyenjegyet adott nekünk a magyar államvasutakra.

Nyakunkba vettük Erdélyt. Hol az expressz vonat első osztálya kocsijában utaztunk, hol egy-egy sátoros cigány-csapattal gyalog jártunk naphosszant. Én rabruhában, a melyet az országos kiállítás fegyencz-pavillonjában vettem; Náczi sógoromnak nem volt szüksége semmi álruhára, ő mint igaz vérű muzsikusz cigány kísért engem, csakhogy hát némának adtuk ki szegényt a cigányok előtt.

Mélyen belepillantottam a cigányok életébe, lelkébe. Menet közben este az erdőben, a sátorút körül, sok cigányéneket tanultunk meg. A legelső kedvező alkalommal, aztán feljegyeztük, én a szöveget, sógorom a nótát.

Itt pár szóval akarom jellemezni e nótákat – és az e cikk elején érintett kérdésre nézve fontosságukat.

Valamint a muzsikuscigányok *nem szokták maguk énekelni* azokat a nótákat, amelyeket mások mulattatására húznak, úgy viszont a sátoros cigányok *nem hegedülnek* az igazi cigány nótákat (amennyiben ilyeneknek nevezhetők.) Ezeket *éneklik* vándorlásaik közben vagy éjjeli sátorozásukkor; rendszerint csak akkor, ha magukra vannak és hívatlan „párnák” (fehérek) nem háborgatják őket. E nótákra dalolják *cigány szövegű* eredeti sajátos népdalaikat. Egy dallamnak rendszeren több szövege van. Vannak igen elterjedt dallamok, több törzsekkel közösek. A legfontosabb tényképen konstátálható a következő: Arra nézve, ami a zene tulajdonképeni lényege és alapja a dallamra és nagyjában a rhythmusra nézve, ami cigányaink nótái azon nép zenéjére támaszkodnak, amelyek közt a dallosok élnek. Így az úgynevezett oláh-cigány dallamai nyilván oláh jellegűek; így viszonylanak a magyar-, szerb-, tót cigányok cigányszövegű népdalainak dallamai a magyar-, szerb-, tót népdalokhoz. És mi ennek a nagykövetkezményű tanulsága?

De hát, kérdezheti a nyájas olvasó, mért írom meg mindezeket éppen itt Veszprémben, ahol egy ember sem ismer? Hát én bizony még nem jártam Veszprémben, de legközelebb elmegyek oda, hogy meglátogassam az én Náczi sógoromat, aki nem más, mint a most ott működő színigazgató, Heltay Nándor.

¹ Az eredetiben 1686. [L. A.]

² Az eredetiben következetesen Wlislócki. [L. A.]

4. FILMTERV ÉS ÓRATERV: Gasztronómia

Készítette: Jani-Demetriou Bernadett

Filmterv:

Téma:

- gasztronómia

tervezett hossz:

- 200 s

Pályázati ígéret:

- a helyi konyha ételei. Étkezési szokások. NAT és TK: Ember és természet; (biológia, erkölcsstan)

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy a telepen milyen étkezési szokások vannak, a helyi gasztronómiai sajátosságokat, különleges ételeket hangsúlyozva

Narratívák:

20. Minden film közös intrója (10 s)
21. táborban együtt-sütés: szalonnasütés vagy bogrács (?), grill stb. (30 s)
22. felvenni, ahogy vki otthon a konyhában elkészít egy tipikus ételt (1 perc) – lehet menőn is, valahogy úgy, ahogy a Roma News Production csapata csinálja ☺ :
<https://youtu.be/XnrzXnj8ASI>
23. valamilyen alkalomra készülő menü bemutatása (születésnap, karácsony, keresztelő vagy esküvő) vagy erről interjú (30 s)
24. a kiegyensúlyozott táplálkozás alapjai:
 - étkezések száma, ideje – ez hogy valósul meg náluk (10 s)
 - tipikus ételek télen, nyáron, tavasszal és télen (pl. van-e disznóölés, főznek-e lekvárt, csinálnak-e szörpöt (gyümölcsből vagy bodzából) (10 s)
 - tápanyagok: miben milyen vitamin, tápanyag van, táplálékpiramis (környezetismeret tananyag) (10 s) – ezt össze lehet vonni a következő ponttal
25. zöldségek termesztése: például Gastro-tour Gyula bácsi kertjében ☺ (40 s)

Helyszínek:

- tábor
- valaki konyhája
- valaki (Gyula bácsi?) kertje

Egyéb megjegyzések:

- ne az legyen fókuszban, hogy nincs pénz ételt venni, ugyanígy a konyhán ne az látszódjon legjobban, hogy nagyon szegényes (ha az)

Óraterv:

Téma: gasztronómia

időtartam: 160 perc (na jó, ez két foglalkozás lett inkább ☺)

Az óra célja: a gyerekek felkészítése a Gasztronómia film megalkotására. Ehhez az egészséges étkezés témájának feldolgozása, illetve roma ételek összegyűjtése szükséges.

Az óra kimenete: Az óra végére a gyerekek ismereteket sajátítanak el az általános étkezési szokásokról, a helyes étkezésről, illetve információt gyűjtenek arról, hogy a telepen milyen étkezési szokások vannak, mik a helyi gasztronómiai sajátosságok, különleges ételek.

bevezető 5 perc: frontális munka, tanári közlés:

mi az óra célja, miről fognak beszélgetni.

Ráhangelődés 5perc: Veggie-abc: A gyerekek párban minél több zöldség/gyümölcs nevét összegyűjtik. A győztes, aki a legtöbbet tudta összeírni. A győztes kap vmi „díjat”, ami lehet rágó, vagy vmi egészséges nasi. Ezt követően az egész csoport együtt ABC sorrendbe teszi a neveket, próbálnak minden betűvel egyet mondani.

III. Az egészséges étkezés 40 perc

1. bevezető **beszélgetés 5 perc.** Frontális munka.

Szerintetek miért fontos egészségesen étkezni? Hogyan lehet egészségesen élni? Mit kell csinálni? Mit nem szabad csinálni? Miért nehéz egészséges ételeket választani (itt meg lehet beszélni, hogy pénz nélkül nehéz egészséges ételeket varázsolni az asztalra, de inkább arra kéne kifuttatni az ötletelést, hogy a reklámok miatt nem igazán lehet tudni, mi az egészséges, és mi nem (meg lehet nézni egy nutella vagy corn flakes reklámot – pl. ezt: <https://youtu.be/ejj8pB3VXQ8> vagy ezt: <https://youtu.be/Xb3l388WKws> , utána meg képen megmutatni, hogy mennyi cukor van bennük), ez után két mondatban megbeszélni, hogy nem minden egészséges, amit annak reklámoznak..

2. cukor **kvíz 5 perc:** ki tudják-e találni, miben mennyi cukor van (kóla, gyümölcsle, ketchup, stb.) a képek alapján (melléklet),

3. majd ezt követően a következő kép alapján egy-két élelmiszer csomagolása alapján ők is kimérhetik, mennyi cukor van egy-egy termékben **(10 perc)** (Kell hozzá cukor, tál, kiskanál, kis műanyag zacskók és élelmiszeres dobozok, csomagolások)

4. kalkulátorok kipróbálása 5 perc BMI kalkulátor alapján
(https://www.hazipatika.com/taplalkozas/fogyokura/bmi_testtomegindex_kalkulator)

megnézni, mi az egészséges (normális) Kihangsúlyozni, hogy sem a túlsúly, sem a túlzott soványság nem egészséges.

5. tápanyag-piramist megnézni (melléklet): megbeszélni, miből mennyit kéne enni az egészséges étkezés érdekében. (5 perc)

6.csoportos feladat 15 perc: posztert készíteni az egészséges étkezésről: 3-4 fős csoportokban a gyerekek egy nagy lapra rajzolnak: mit jelent számukra az egészséges étkezés, mit kell tenni, hogy valaki egészségesen éljen. A poszterek készítésére 5-7 perc időt kapnak, utána bemutatják egymásnak a poszttereket és elmondják, mi van rajta. A kész posztereket ki lehet tenni a falra. (kell hozzá nagy papír, ceruza, zsírkréta, olló, ragasztó, szupermarketes reklámfüzetek)

IV. A cigány ételek, étkezési szokások 30 perc

csoportos feladat: milyen ételek kerülnek az asztalra hétköznapi, ünnepnap, mi a kedvenc ételük, szerintük milyen tipikusan cigány ételek vannak, stb. (ide jól jönnének kreatív ötletek, ha eszetekbe jut valami. ez így eddig csak beszélgetés és kb. 5 perc. Lehetne egyet kiválasztani, és megírni hozzá egy receptet (magyarul és romaniul is, vagy transzlingválva) egy szép template alapján: lásd melléklet: az angol szavakat lehetne romanival helyettesíteni, vagy csak egyszerűen átírni magyarra (így már megvan a 30 perc)

V. Gasztro videók megnézése és elemzése – 30 perc

a Roma News Production csapata: <https://youtu.be/XnrzXnj8ASl>

ez egy komolyabb videó: <https://youtu.be/6H2cyNU8KSI>

cigány lecsó vakaróval: https://youtu.be/Q_TkNjw92qg

- a videókat nem muszáj végignézni, ha nincs elég idő rá. Viszont azt érdemes megbeszélni, hogy milyen stílusú a kommentár (vicces, komoly) – kiknek szól a film, mit mondanak el (csak a főzésre koncentrálva vagy háttérismereteket is megosztva).

ehhez a videóhoz (<https://youtu.be/CKv5hcTdKTA>) írhatnának szöveget (romaniul), amit megpróbálnak felmondani – itt felmerülnek majd olyan dolgok, hogy gyorsan kell beszélni, követni kell a videón történő események ritmusát (egy képről nem mondhat túl sokat, mert már mást mutat a képernyő, stb.). A gyerekek kb. 4 fős csoportokban dolgoznak.

VI. Főzés – 45 perc

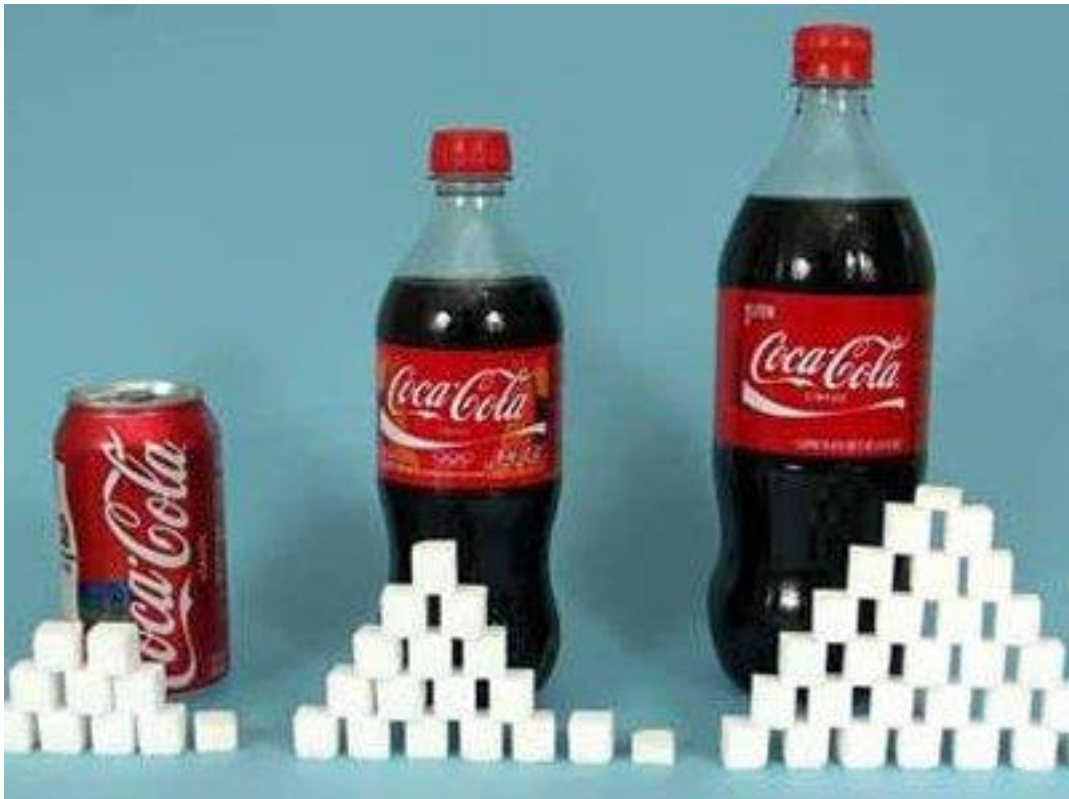
A gyerekek kb. 4 fős csoportokban lecsót készítenek és felveszik videóra (előtte megtervezik a részleteket: kiosztják a feladatokat: kik főznek, kik videóznak) és megbeszélik, hogy hogyan szeretnék a főzős filmet megvalósítani (kiknek fog szólni, milyen stílusú lesz, mit fognak mondani) – majd megcsinálják a saját videójukat. – Lehet benne olyan is, hogy valaki csak romaniul beszél, a másik fordít, vagy ilyesmi.

Melléklet

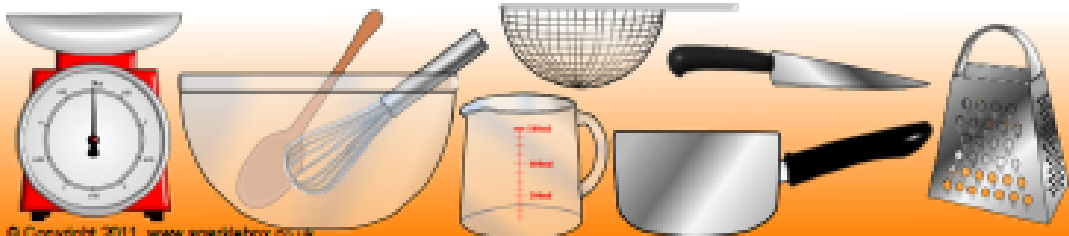

A recipe for

Ingredients

Equipment

Step-by-step instructions

5. Filmterv és Óreterv: Romák és nem romák kapcsolatai a városban

Készítette: Czumpft Krisztina és Heltai János Imre

Filmterv

Téma: Romák és nem romák kapcsolatai a városban

tervezett hossz:

- 150 s

Pályázati ígéret: színterek, amelyeken romák és nem romák egymást megismerhetik. NAT és TK: Ember és társadalom; (erkölcsstan, életvitel)

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy Tiszavasváriban a majorosi negyed lakói, illetve a város centrumában lakó, többségi társadalomhoz tartozó lakók az élet mely területein kerülnek kapcsolatba egymással, mik ezek közül a pozitív kapcsolatok, jó, követendő példák

Narratívák:

26. 1.Minden film közös intrója (10 s)
27. 2. Mik azok a cselekvések, amit romák és nem romák együtt csinálnak, és miért van ilyen kevés. Van-e egyáltalán ilyen? Van talán a vásárlás, a Pennybe és abba a boltba, ahol érkezéskor vásárolni szoktunk, mindenki jár. Ilyen hely lehet még az orvos, a posta. De nem tudok olyanról, hogy önszántukból, szabadidős tevékenységként romák és nem romák együtt csináljanak valamit. Egyetlen kivétel a foció, ahol a roma gyerekek is jelen vannak. Erről szerintem az edzőket meg kéne interjúvolni. Erre valahogy reagálnia kell a kisfilmnek, erről szót szeretnék ejteni az órán.
28. vágóképek ehhez városi helyszínekről (ahol közös megjelenés lehetséges, ahol romák és nem romák egyaránt, egyenlő rangban jelen lehetnek. Parkok, közterek, esetleg a strand. De be lehet mutatni esetleg valahogy finoman azt is, hogy vannak helyek, ahová romák nem járnak. Belső iskola sportpályái, templom stb. vágókép, melyek részletesen bemutatásra kerülnek a filmben (olt – telepi és a városszéli, Bread of Life bérelt épülete) (40 s)
29. 3.gyerekek vélekedése a többségi társadalom alakjairól, azokon a helyeken, ahol találkozni szoktak velük (60 s):
 - bolt (kedves néni): ha lesz olyan gyermek, aki szokott ebbe a boltba járni, akkor ott ő készíthetne interjút a boltos nénivel,
 - Bread of Life épülete pl. Rebeka -csak egy ötlet, hogy ő legyen, most ő jutott eszembe, hogy szokott járni – készíthetne interjút Vili pásztorral a gyülekezet új helyszínéről (eddig a tanodában tartották), melyben arra a kérdésre is választ kapunk, hogy miért ez lett az új helyszín
 - focipálya v. Tiszavasvári Városi Sportcsarnok: edzőkkel interjút készítenek a gyerekek
30. 4.a többségi társadalom vélekedései a majorosi lakosokról azokon a helyeken, ahol találkozni szoktak velük (60 s):
 - bolt (kedves néni) a boltos néni, amit már korábban elmondott nekünk egy terepmunka alkalmával, ha most is hajlandó lenne, akkor ezeket a kisfilmben is elmondhatná nekünk
 - orvost, postást, boltosokat kéne keresni, akik mondanának egy-két hasonló, pozitív, emberi szót arról, hogy a város ugyanolyan polgárai a

romák és a nem romák. Akár a polgármestert is meg lehet környékezni.
Ehhez a gyerekekkel interjúkérdéseket kell kitalálni a foglalkozásokon.

31. 5.Tábori munka:

A hangsúly azon van, hogy érzékenyítés történjen mindkét fél részére, hogy hogyan is fogalmazzuk meg a tapasztalatainkat a másiktól, ne ítéljünk első látásra, a másik elfogadása a kulcsa a helyzetnek.

Helyszínek:

- a város különböző szinterein: gyári bolt, Bread of Life gyülekezet bérelt épülete a majorosi negyed szinterein: bolt, utca (ahol esetenként a tanárok is megfordulnak, illetve a boltokban dolgozó eladók közül is van, aki nem majorosi lakos)

Egyéb megjegyzések:

32. fontos, hogy se ne egy cukormázás képet fessünk a helyzetről, hogy milyen szuper a városban a helyzet, viszont ne kapjon politikai színezetet, politikai felhangok ne befolyásolják a kisfilm elkészítését és tartalmát sem!

33. pozitív példával kell szolgálni, a jelenlegi jó találkozásokat bemutatni a kisfilmben, hogy majd, ha a kisebbek ezt nézik, akkor láthassanak egy jó példát is a Tiszavasváriban való találkozásokra,

Ne a roma és nem roma bináris oppozícióra helyeződjön a hangsúlyt, hanem ember és ember találkozását mutassuk be, az elfogadást.

Óraterv

Téma: A romák és nem romák kapcsolata a városban

hossz: 65 s

eszközigény: laptop, ceruza, papír, diktafon v. telefon v. kamera, google -maps térkép kinyomtatva

I. Tapasztalataink, érzéseink, meglátásaink összegyűjtése (35 perc)

Milyen felnőtt emberekkel, kikkel szoktatok beszélgetni a családtagjaitokon és a tanáraitokon kívül?

(Várhatóan nem sok ilyen kapcsolatuk lesz, de hármát négyet érdemes kikurkászni. Az orvost, a boltost stb. említhetik, erre lehet terelni is a beszélgetést.)

Hol találkoztok ezekkel az emberekkel, miért és mit szoktatok velük vagy a társaságukban csinálni? Gondoljatok sportra, szakkörökre, mindenre, iskolára stb.

Hol?

Kikkel?

} szoktatok találkozni a városban?

- Hová szoktatok menni a városba bevásárolni?
- Hová szoktatok menni a városba szórakozni?
- Hová jártok az iskolába?

- Családdal szoktatok a városba menni vásárolni?
- Barátokkal szoktatok vásárolni menni a városba?
- Barátokkal szoktatok szórakozni a városban?
- Tanáraitokkal hová szoktatok menni a városba?

- Hova szerettek menni a városba?
- Miért szerettek arra a helyre járni a városba?
- Hova nem szerettek menni a városba?
- Miért nem szerettek arra a helyre járni a városba?

Próbáljon meg minden csoport egy kapcsolati hálót felrajzolni a csomagolópapírra, ami nagyjából közös minden tagban, vagy ami valakire nagyon jellemző, az kerülhet rá.

Lehetne egy várostérképen jelölni is, hogy ki hol szokott előfordulni.

Ehhez ki kell nyomtatni 4-5 példányban egy optimális méretű térképet a google.maps-ről, kipróbáltam lehet.

II. Interjú kérdések összeírása (30 perc)

A foglalkozás hátralévő idejében összeírjuk sorban, azokat a kérdéseket, amiket felteszünk majd a film forgatása során azoknak az embereknek, akik nem romák, és romákkal is szoktak együtt lenni, együtt dolgozni, vagy szabadidejüket együtt tölteni, illetve fordítva, akik romák, és nem romákkal is szoktak együtt lenni, együtt dolgozni, vagy szabadidejüket együtt dolgozni. Célunk, hogy bemutassuk, hogy a romák és nem romák közötti párbeszéd, közösségi élet lehetne ennél sokkal intenzívebb.

Boltban

Mit kérdezhetnénk a boltos nénitől?

Mit kérdezhetnénk a boltba járó felnőttektől?
Mit kérdezhetnénk a boltba járó iskolás társaitoktól?

Bread of Life gyülekezet

Mit kérdezhetnénk a gyülekezet pásztoraitól?

Orvos, postás, boltosok, szociális munkatársak
Makula Dávid, a Dóri (Zita assziszense) férje, más telepről házassággal vagy más módon
kikerült, attól eltávolodott emberek
dadusnéni az óvodában stb.

A cél kérdések összeállítása az interjúhoz. Rávezető gondolatok: milyen romákat/nem
romákat ismertek, akik sokszor vannak romákkal/nem romákkal (jó!) kapcsolatban? Mi az
alapja ennek a jó kapcsolatnak? Mitől jó egy ilyen kapcsolat? Hogy tud elromlani? Ki a hibás
benne, ha elromlik? Hogyan lehet fenntartani egy jó kapcsolatot, kitől mit igényel ez?
Ki az, aki szerintetek ebben példamutató? MI lenne érdemes megkérdezni tőle egy komplex
interjúban, ami annak a személynek bemutatja az életét, azt, hogy miért vált ő jó példává, és
hogyan a mindennapokban hogyan beszél, bánik másokkal!

A foglalkozás végén a gyerekek a kérdések kapcsán saját kialakított véleményüket mondják
videóra, akár beszélgetés formájában is felvehetjük.
Tehát két output van. Kérdéssor és felvételek.

6. FILMTERV ÉS ÓRATERV: családi gazdálkodás

Készítette Flumbort Ábel és Heltai János Imre

Filmterv:

Téma

Családi gazdálkodás

Tervezet hossz

140s

Pályázati ígélet

A kisfilm bemutatja, mire áldoznak jellemzően a roma családok, és milyen kényszerűségek szűkítik a lehetőségeket. NAT és TK: Matematika; (matematika, életrvitel).

Alap gondolat

A kisfilm célja, hogy bemutassa két-három, különböző státuszú család életrvitelét, megélhetését. Különböző témákat jár körbe a kisfilm – lakhatás, étkezés költségei, státuszszimbólumok (ékszerek, telefon, ruhák), közlekedés (autó, bicikli) – ezeken a témákon keresztül mutatja be a családok gazdálkodását. A kisfilm célja még az is, hogy láttassa a közösség egyes családjainak anyagi helyzete közötti különbséget. Továbbá cél a közösség anyagi javakhoz való hozzáállásának megragadása is.

A kisfilm első felében a családok gazdálkodása, a második felében pedig a vágyaik kerülnek bemutatásra.

Narratívák

- közös intro (10s)
- lakhatás költségei (25s)
- étkezés (25s)
- közlekedés (20s)
- státuszszimbólumok (30s)
- Milyenek lennének az optimálisnak elgondolt viszonyok, mik lennének szerintük a realitások között maximálisan elérhető viszonyok (30s)

Helyszínek

- telep
- bolt
- házak, lakások

Egyéb megjegyzések

- érzékenyen kezelni az anyagi különbségeket, valószínűleg a szerényebb anyagi körülmények között élők nem fognak minderről beszélni. ÉS lehet, hogy a gazdagok se, hiszen ezek kényes dolgok.
- Vissza lehet térni már meginterjúvált emberekhez, ismerősökhöz.

Óraterv:

cél: tudatosság kialakítása a családi költségvetés kezelésével kapcsolatban, jó és rossz minták, eljárások felvillantása, előkészítés az erről szóló kisfilm létrehozásához

I. vagyoni helyzetek 30 perc

1. Frontális rávezető kérdések
 - Szerintetek mikor számít valaki gazdagnak?
 - o hogyan lehetünk gazdagok, miben lehetünk gazdagok, lehetünk-e gazdagok nem anyagi értelemben?
 - anyagi értelemben: szerintetek mikor gazdag valaki? Mije van annak, aki gazdag?
 - o (cél a lehetséges vagyonelemek összegyűjtése: bankszámla, megtakarítások, ingatlanok, ingóságvagyon, készpénz)
 - o cél annak megértetése, hogy mit jelent „nagy lábon élni”
2. csoportmunka
 - Szerintetek mennyi kell mindezekből ahhoz, hogy valaki gazdagnak mondhassa magát? Fogjunk egy csomagolópapírt, és találjunk ki minden vagyonelemhez ikonokat (Autó, takarékkönyv, készpénz, ingatlan). Osszátok háromfelé a papírt, és rajzoljatok le annyi ikont, amennyi szerintetek az adott dologból egy szegény, egy jómódú és egy nagyon gazdag családnak van. Mondjuk egy takarékkönyv érjen 1 millió forintot, egy használt autó 1 millió forintot, egy új autó 5 millió forintot, egy luxusautó 15 millió forintot, egy ház a telepen 1 millió forintot, egy ház a telepen kívül 5 millió forintot, egy nagy ház, luxuslakás pedig 20 millió forintot stb.)
 - Az eredményekről kamera előtt beszéljünk, illetve a csoportok kamera előtt mutassák be, mit készítettek.
 -

II. életmód – 60 perc

3. Frontális előkészítő munka:

Beszélgessünk egy kicsit arról, hogy szerintetek mennyi pénz kéne a családoknak egy napra ahhoz, hogy úgy éljen, hogy

 - a. épp hogy kijöjjön
 - b. mindenre jusson de ne pazaroljon
 - c. luxusban éljen
4. Képzeltetek el három családot, akik ennek megfelelően élnek. Készítsünk egy miniszíndarabot arról, hogyan élnek ők. Az egész fél perc, perc hosszú legyen, de egy olyan jelenet készüljön, amiből kiderülnek a következők:
 - a. melyik család ők a három típusból?
 - b. mit csinálnak éppen a jelenetben?
 - c. mutassa be a jelenet, hogy hogyan élnek (mekkora lábon, ahogy mondani szokás), beszéljenek terveikről, arról, hogy mit csináltak, mit szeretnének csinálni. Néhány ötlet: honnan szerezzenek pénzt, hova utazzanak, hogyan üzletelnek stb. Várunk sok jó ötletet, el lehet engedni a fantáziákat, de fontos, hogy kiderüljön az, hogy milyen a viszonyuk a pénzhez, mennyi van nekik! Lehet cigányul is beszélni
 - d. a csoport minden tagja szerepeljen a jelenetben, ne csak egy házaspár (lehetnek gyerekek, rokonok, üzlettársak stb.

- e. gyakoroljátok be annyira a jelenetet, hogy a végén fel tudjuk venni kamerára nevetgélés és bénázás nélkül

Tartalék lehetőség:

- 5. játék: Activity (30 perc)
- 6. öt csoportban történik a játék, az Activity szabályai szerint. Minden csoport kap két, pénzügyekkel kapcsolatos fogalmat (bank: rajzolni, bankkártya: mutogatni, hitel: mondani, villanyszámla: mondani, pénz: rajzolni, segély: mutogatni, fizetés/munkabér: mondani, adósság/tartozás: mutogatni, feketemunka: mondani, megtakarítás: rajzolni, nyugdíj: mondani)

7. FILMTERV ÉS ÓRATERV: munkalehetőségek

Készítette: Heltai János Imre

Filmterv:

Téma:

- munkalehetőségek

tervezett hossz:

- 150 s

Pályázati ígélet:

- Munkalehetőségek: Jellemző munkavállalási stratégiák: segédmunkák, idénymunkák, közmunka. NAT és TK: Ember és társadalom; (életvitel, erkölcsstan)

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy helyiek számára mik a jellemző munkalehetőségek, mit a körükben elfogadott munkavállalási stratégiák, milyen ezzel kapcsolatos céljaik, vágyaik vannak

Narratívák:

34. Minden film közös intrója (10 s)
35. A gyerekek beszélnek arról, hogy szerintük milyen (lenne) az ideális munka a szüleik számára, és később mik szeretnének ők lenni, és miért pont azok, és ezt hogyan tudják szerintük elérni (30 s)
36. Néhány idősebb beszélő (interjúban) összefoglalja a jellemző munkavállalási stratégiákat (30 s)
37. Interjú közmunkásokkal a közmunkáról, illetve lehetőség szerint a közmunkaprogram vezetőjével a nehézségekről, az előnyökről és a hátrányokról. (30 s)
38. tábori foglalkozás témája: munka hozzáadott értéke, megtermelt jövedelem, piaci és piacon kívüli munkákról ismeretek gyűjtése és feldolgozása, beledolgozása a filmbe – (50 s)

Helyszínek:

- telep, utca, közmunkaközpont, tábor

Egyéb megjegyzések:

- vigyázni kell minden politikai felhang elkerülésére
- a közmunkát mint kényszermegoldást gondolom jónak bemutatni, olyan valamiként prezentálni, ami átvezet – ideális esetben – a piac világába
- a realitásokat szerintem érdemes megtartani akkor, amikor a gyerekek szüleik munkájáról és saját céljaikról beszélnek.

Óraterv:

1. Bevezető, a téma néhány aspektusát feldolgozó gyakorlatok a későbbi jobb témabeli tájékozódás érdekében (30 perc)

- Soroljatok fel – csoportmunkában – mindegyik kritériumhoz legalább három foglalkozást (A4-es lapra rendezve a szempontok az 1. mellékletben)!
 - a. az utcán dolgozik
 - b. sokat megy, járkaál munka közben
 - c. emberekkel foglalkozik, jól kell tudni beszélgetni velük
 - d. pénzt kezel munka közben
 - e. korán kell kelnie
 - f. kötetlen a munkaideje (ez azt jelenti, hogy nincs meghatározva, hány órára menjen be a munkahelyéről, és mikor jöjjön el onnan), gyakran otthon is dolgozhat
 - g. gyerekekkel foglalkozik
 - h. beteg emberekkel foglalkozik
 - i. nagy súlyokat kell emelgetnie
 - j. egyetemet kell hozzá végezni
 - k. nyolc általánossal is végezhető munka
 - l. sokat kell autóban ülnie
- Azok az emberek, akiket ismertek személyesen, ezek közül mely munkakörökben dolgoznak és melyekben nem? Szerintetek mi lehet ennek az oka?
- Ti mely munkakörökben szeretnétek ezek közül dolgozni? Most írjatok (szintén csoportban) le három olyan foglalkozást, amit felnőttként szívesen végeznének, és írjatok hozzájuk legalább 3-3 okot, indokot, hogy miért csinálnátok szívesen! Dolgozzatok egy csomagolópapírra romaniul vagy magyarul ahogy akartok! Írjatok szépen, mert a csoport eredményét a végén, mikor bemutatjátok, kamerával filmre vesszük egymásnak!

2. A közmunka (összesen 45-60 perc)

- szedjük össze, mit tudtok a közmunkáról (brain storming formájában, szóbeli, frontális munka, transzlingválva)
- Az alábbi mondatok a wikipédia (tudjátok mi az?) Közmunka c. szócikkből származnak (Heltai János által egyszerűsítve). Olvassuk el együtt!

A **közmunka** azt próbálja elősegíteni, hogy a más munkát nem kapó emberek sikeresen vissza-, illetve bekerüljenek az elsődleges munkaerőpiacra, azaz más munkához jussanak.

A *közfoglalkoztatók* (például a járási közmunkahivatal) a központi költségvetésből támogatást kaphatnak annak fejében, hogy átmeneti munkalehetőséget biztosítanak hosszú ideje sikertelenül állást keresőknek. Ez az oka annak, hogy a közmunkaszerződést mindig csak néhány hónapra írják alá.

A magyar közmunkaprogram kritikusai szerint a program célja csak a programban résztvevők kis aránya esetében valósul meg, a többség esetében épp ellenkezőleg, a programba „beleragadt” munkavállalók számára a közmunka-programban való részvétel nem segíti, inkább akadályozza a munkaerő-piacra történő visszatérést.

- Most nézzük meg az alábbi kisfilmet egy sikeres közmunkaprogramról! Mik a legfontosabb elemei a programnak? Mit gondoltok, mitől sikeres ez a program?
- <https://www.youtube.com/watch?v=VNEVOQNPAys>
-

Kérdések beszélgetésre (a beszélgetés optimálisan frontálisan kezdődik, aztán egy-egy felnőtt vezetésével csoportokban folytatódik):

- ti mit láttok magatok körül, szeretik az emberek a közmunkát? mit szeretnek benne, mit nem? mi jó benne, mi nem?
- szerintetek mennyire valósul meg Tiszavasváriban a közmunkaprogram igazi célja: más munkahelyhez juttatni az embereket. Ismertek olyat, aki régen közmunkás volt, most már nem? Ő mit csinál most?
- Szerintetek könnyebb mondjuk egy év közmunka után dolgozni konyhán, iskolában, önkormányzatnál például takarítóként vagy főzőasszonyként vagy akárhogy, mint egy év közmunka nélkül? Ha igen miért? Tehát hasznos-e ilyen szempontból a közmunka?
- Szerintetek ha valaki nem tud a közmunka után más munkát kapni, abban ki a hibás? Ő vagy más? Milyen okai lehetnek ennek? Itt van egy két címszó, ami alapján gondolkodhattok:
 - o képzetlenség
 - o gyakorlat hiánya
 - o előítéletek
 - o rendszeresség megszokásának hiánya
 - o életkörülmények
 - o munkalehetőségek hiánya
- Szerintetek a tiszavasvári közmunkaprogram mennyiben hasonlít a filmben látottakhoz, mennyiben nem? Miért nem?
- Szerintetek lehetne Tiszavasváriban olyan jó közmunkaprogramot csinálni, mint a mit a filmben látunk? Hogyan szerintetek például? Gyűjtsetek ötleteket, hátha egyszer odaadhatjuk a helyi közmunkaprogram vezetőjének!
- Gyűjtsetek kérdéseket egy interjúhoz, amit a helyi közmunkaprogram vezetőjével készítenétek!
- Gyűjtsetek kérdéseket egy interjúhoz, amit a közmunkaprogramban részt vevő emberekkel csinálhatunk!
- Gyűjtsetek kérdéseket egy olyan interjúhoz, amelyet egy korábban közmunkásként, ma már állásban dolgozó emberrel készíthetünk!

8. FILMTERV ÉS ÓRATERV: idősök a közösségben

Készítette Czumpft Krisztina

Filmterv:

Téma:

- idősök a közösségben

tervezett hossz:

- 170 s

Pályázati ígéret:

- Bemutatja a közösség néhány idősebb tagját, szólhat a közösség elmúlt évtizedeinek történetéről. NAT és TK: Ember és társadalom: (irodalom, történelem, erkölcsstan)

Alapgondolat:

- a film azt mutatja be, hogy helyi közösség életében milyen szerepet tölt be az idősebb generáció, hogyan befolyásolja a többiek életét, mit tesznek a közösségért, hogyan mozognak a közösségben
- az idősebb generáció milyen körülmények között éli életét a telepen, milyen az állapotuk

Narratívák:

39. Minden film közös intrója (10 s)
40. A telepen készült vágóképek az idősekkel folytatott beszélgetésekből, melynek lepörgése alatt a Lengyel Gabriella cikk általunk olvasott két részletéből a gyerekek gondolatai hangozhatnak el.
41. Körkérdés a gyerekekhez (30 s): Hogyan tekintesz a nagyszüleidre? Mit segít nektek a családban? (Ha nem élnek már, akkor ezeket múlt időben is fel lehetne tenni, ez is sok infóval szolgál nekünk, hogy hány gyermeknek él még nagyszülője, idősebb rokona a telepen)
42. Körkérdés a szülőkhöz (30 s): Mit köszönhet az idősebb telepieknek, mit tanult tőlük? Hogyan látja az ő szerepüket a közösségükben?
43. Körkérdés az idősekhez: (30 s) Telepi fiatalabb generáció hogyan értékeli szerinte az idősebb generáció helyzetét, befolyását? Ők az idősök hogyan értékelik saját helyzetüket? [történelem]
44. Tábori munka:
-Lengyel Gabriella általunk olvasott cikk részei, a novella és a folklór szövegek segítségével kidolgozott kérdések lejegyzése, melyeket a gyerekek augusztusban fel tudnak majd tenni az interjúk során.
Ezekből értékes reflexiók alkalmazása a filmben (30 s)
45. Az irodalom, hogyan fogalmaz az idősök szerepéről: Bari Károly szöveg, ezeket egy-egy gyermek csak részleteket! felolvashatna, melyet vagy egy egységben, vagy a körkérdések közé is be lehetne illeszteni (40 s) [irodalom]

Helyszínek:

- telepen pár család udvarán
- telep valamelyik utcáján
- közösségi térben: tanoda
- bolt

Egyéb megjegyzések:

- fontos, hogy olyan jelenetek is legyenek, amikor az idősök reflektálnak a maguk helyzetére, illetve olyan jelenetek is, ahol a fiatalabb generáció határozza meg az idősök helyzetét a közösségben
- érdemes előre felkészíteni az interjúalanyokat, felnőtteket és gyerekeket egyaránt, hogy összeszedett válaszok szülessenek a körkérdésnél

Óraterv:

Téma: idősök a közösségen

hossz: 125-135 perc

eszközigény: videóvetítési lehetőség (hanggal), csomagolópapír, ceruza, olló, kinyomtatott mellékletek, diktafon v. telefon v. kamera

I. Idősök mit tesznek, tehetnek a fiatalabb generációért? (45 perc)

Sánta Ferenc: Sokan voltunk

https://www.szepi.hu/irodalom/kedvenc/kt_051.html

(melléklet 1: a novellát kinyomtatjuk 4 példányban)

Felolvasom a novellát, a saját példányukon viszont követik a szöveget.

A novellában az idős nagypapa viselkedését figyeljétek, miközben hallgatjátok a történetet. Nagyon ritkán gondolkozunk el azon, ami egyértelmű, hogy van; keveset gondolunk úgy családunk tagjaira, hogy mi lesz, ha esetleg már nem lesznek. Megtesznek értünk mindent mikor gyerekek vagyunk mind a szüleink, mind a nagyszüleink, és ezt mi gyerekként nem érzékeljük különlegesnek, hanem természetesnek véljük. Mi történik azonban, ha ez a természetes állapot megváltozik? Miért változhat ez meg? Vajon nekünk is közünk van egy ilyen helyzethez? A következő novella ezeket a kérdéseket járja körül, hogy mi mindenre képesek értünk a felnőttek.

Egy nagy csomagolópapírra feljegyezzük az alábbi kérdésekre adott válaszokat (nem feltétlenül mindegyik kérdés válaszait). Jöhet, ahogy kényelmes, magyarul, cigányul, transzlingválva.

- Mit/miket tesz a nagypapa a novellában?
- Miért/kiért/kikért teszi ezt szerintetek?
- Hogyan reagálnak erre a gyerekek szülei?
- Hogyan reagálnak a nagypapa tetteire a gyerekek?
- Ki meséli el nekünk a történetet? Hogy hívják őt?
- Szerintetek van jelentősége annak, hogy ki meséli el nekünk a történetet?
- Hogyan képzelitek el a novellában szereplő nagypapát?
- *Milyen belső tulajdonságai lehetnek? Például: szeretetre méltó, patyiv(becsületes), önfeláldozó, igazságos, drago(kedves),*
- *Milyen külső tulajdonságai lehetnek? Például: sano/-i (vékony), szakadt ruhás, cino/-i (alacsony)*

(ezeket a kérdéseket nem muszáj feltenni, csak ha úgy érződik a társaságon, hogy vevők lennének még rá)

II. Az idősebb generáció ábrázolása az irodalomban, a folklór szövegekben (20 perc)

Most csoportokat alkotunk, 4 szöveget kell majd feldolgozni, tehát a jelenlévőket létszá2m függvényében a 4 egyenlő létszámú csoportra osztom.

Az előbbi szöveg hosszabb terjedelmű volt. Most, amiket szövegeket kapni fogtok, inkább szomorú hangulatot, érzést, helyzetet fogalmaznak meg. (Itt picit beszélek Bari Károlyról, hogy ki volt, mit csinált, hogy értsék mely szövegek milyen szövegek, hogy egyik folklór szöveg a másik pedig vers, és mindkettő egy ember munkásságához köthető)

(2. melléklet, 1 szövegből 1 példány kell)

1. Ahogy eltörtek a poharak In.: Bari Károly: Erdő anyja
2. Szívemben marad mindig a fájdalom In.: Bari Károly Erdő anyja

Mindegyik csoportnak kiosztom a szövegeket.

Kérdések az egyes csoportok szövegeihez:

1.: Ahogy eltörtek a poharak

- Gondoljátok végig, hogyan is zárult a *Sokan voltunk* novella! Mi történt a nagyapával?
- Megtudtunk valamit a történet végén, hogy mit tett a család a nagypapa halála után?
- Bari Károly által gyűjtött szövegben mit olvashattatok?
- Régi cigányok mit tettek a gyász után?

2.: Szívemben marad mindig a fájdalom

- Gondoljátok végig, hogyan is zárult a *Sokan voltunk* novella! Mi történt a nagyapával?
 - Megtudtunk valamit a történet végén, hogy mit tett a család a nagypapa halála után?
 - Bari Károly által gyűjtött szövegben mit olvashattatok?
 - Régi cigányok mit tettek a gyász után?
- *Mikor majd ismerteti mindkét csoport a saját szövegét, megbeszéljük együtt, hogy miben különbözött a két szokás, miben volt más az egyik és a másik gyásztörés.*

A válaszok minden esetben jöhetnek cigányul és magyarul is, jó lenne, ha más nem legalább a rövid konklúziókat cigányul megfogalmazni, ezeket is rögzítjük a csomagolópapírra.

III. A majorosi telepen élő oláh cigány közösségről (20 perc) [lehetséges feladat]

Lengyel Gabriella: *Részletek a Tiszavasvári cigányságának népességeiréséből* In: Kisebbségkutatás. 12. évf. 2003. 2. szám

(Itt elmesélem nekik, ki is L. G., hogy került ő Tiszavasváriba, és miért is írt ő a tiszavasvári cigányokról.)

Továbbra is csoportokban dolgoznak tovább. Minden egyes csapat kap egy kicsi részletet az L.G. cikkből. (3. melléklet, 1 szövegből 1 példány kell)

A következő részleteket egy cikkből vettem ki. Csoportokban olvassátok el, és majd ismertetitek egymásnak, hogy ki, mit olvasott, és együtt megbeszéljük mit is hallgattunk meg egymástól.

1. csoport:

Mit ír arról L.G., hogy miért költöznek össze a családok? Milyen okokat sorol fel?

2. csoport:

Hány generáció él egy háztartásban, mit ír erről L. G.? (1. generáció: nagyszülő, 2. generáció: középkorú szülő, 3. generáció: fiatal szülő, 4. generáció: unoka (gyerek, mint ti például))

- A mostani helyzet milyen? Most is így van, mint ahogy Lengyel Gabriella írta?

IV. Interjú kérdései (30 perc)

Az eddigi olvasmányélmények és tudásanyag birtokában lejegyezzük azokat a kérdéseket, melyeket feltennénk szívesen az idősebbeknek.

Itt nem szükséges a 4 csoport, egy körbe, ha visszarendeződünk, akkor egymást meghallgatva, segítve gondolkodunk a kérdésekről, melyeket majd feltehetünk a filmben.

Az idősek annyi mindent tudnak, amit mi még nem. Milyen jó lenne mindent megtanulni tőlük, ugye?

- Mit szeretnénk megtanulni tőlük?
- Mit szeretnénk megtudni róluk?
- Vajon mit gondolnak ők rólunk?
- Vajon mit gondolnak ők magukról?
- Mit gondolnak szüleink az idősebbekről?
- Mit gondolnak az idősebbek a szüleinkről?

Van egy idős asszony, akit most kérdezhetek, próbáljatok meg érdekes dolgokat megtudni erről az idős asszonyról!

Mindenki írjon fel két kérdést, amit majd feltesz nekem. Adok egy kis időt, hogy átgondoljátok, mit szeretnétek megtudni, írjátok le a kérdéseket, és ha mindenki kész, akkor sorban mindenki felteszi a kérdését. Mit kérdeznétek a nagyszüleitektől? Mit lett volna jó megkérdezni a nagyszüleinktől?

Ha maradna idő, akkor lehetne pár felvételt készíteni, valamelyik gyerek lehet az idős ember, és a többiek pedig kérdezik őt.

(melléklet 1)

Sánta Ferenc:Sokan voltunk

Már harmadik hónapja éhezünk, s két hete csak egyszer ettünk egy nap. Anyám már marékkal mérte a puliszkát. Egy marék, két falás, másnapig semmi. Négyen gyerekek ágyban feküdtünk a nagy pokróc alatt. Ott melegedtünk, és láb alatt sem voltunk. Apám már nem járt napszámba, élet után. Eleget próbálta. Sok volt a szegény, kevés a gazda, neki nem jutott. Ült egész nap a kis vékán a kályha mellett. Nagynéha odajött hozzánk, és mesébe fogott. De amilyen hirtelen jött, olyan váratlanul abba is hagyta. Ilyenkor így szólt: „Majd holnap elmondom a többi.” – Azzal ment vissza a maga gondolatához. Sohasem mondta végig. Nem is bántuk. Akkorákat hallgatott mesemondás közben, hogy jobb volt, ha megül a helyén.

Nagy dolog az éhség. Aki nem volt benne, el sem gondolhatja. Mikor megkaptuk a marék puliszkát, és behabzsoltuk úgy forrójában, ahogyan volt, ugrottunk le az ágyról, ölbe vettük a nagy lapító deszkát, amin anyám szétvagdosta a porciókat, és ki ujjal, ki bicskával, lekapartuk róla, amit találtunk, és ettünk. Pedig több volt közöttük a szálka, mint az étel. Ilyen éhségben minden száj számít. Minél több van belőle, annál nagyobb a baj. Mi pedig voltunk elegenden.

Egy este történt, hogy nagyapám, aki már túl volt a hetven éven vagy már a hetvenötön is, nem ette meg a maga adagját, hanem odahozta az ágyunkhoz. Nagy, ráncos kezével szétszórta közöttünk, s mi kaptunk rajta, mint a csirkék. El sem gondolhattuk, s így szóval sem mondtuk, hogy mi lelte, hogy eladja a magát. Néztünk nagy csodálkozó szemekkel; és ettünk. Csak apám szólalt meg. Felnézett beesett, szürke szemével nagyapámra. Aztán elfordította magát a kemence tüze felé, és azt mondta: – Azt bizony jól teszi. – Én gondoltam is, hogy igen, mert ha kevés is volt, jólesett a váratlan falat, de egyebet nem. Nagyapám tovább kapargatta tenyeréről a puliszkamorzsát, és mintha csak magának mondaná, csendesen odaszólt.

– Gondolod, Ferkó?

– Én igen! – válaszolta apám.

Anyám leejtette a nagy mosdótálat, és arra ráfigyeltünk. Nézett megijedt arccal a beszélőkre, hol apámra, hol nagyapámra, mintha maga nem is lett volna. Aztán találkozott apám szemével, és lassan elfordult, mint amikor nem asszonydologba üti a fejét. Nagyapám végigtörölte a kezét a nadrágján. Utána igazítani kezdte fejünk alatt a vánkost. De olyan gonddal és lassúsággal, mintha pesztra volna, vagy legalábbis asszony. A keze még a fejünk alatt volt, de már fordult, és indult apám felé. Mikor a kályhához ért, lehajolt, és elkezdte törni az ágat. Egyenként, szépen sorba rakosgatta őket, s hogy végzett vele, azt mondta apámnak.

– Jövőre próbáld meg a Kácsa András földjét negyedében. Másként úgysem adja. Jó föld a Fehér Martok, s addigra a Ferikét is használhatod.

Apám nem nézett rá, valamit vett a foga közé, és rágott.

– S amit a Tótos Jani mond, azt is gondold meg. Vigyétek a borvizet a városba. Három esztendő alatt lovatok lehet.

Apám csak hallgatott. Régi zsémbe ez már nagyapámnak. A borvíz meg a Fehér Martok. Máskor apám végig sem engedte mondani, de most hallgatta, és azt sem tudtuk, hogy hova

legyünk a csodálkozástól. Nagyapám is gondolhatta, hogy hiába beszél, mert felállt, s rátette a kezét apám vállára.

– Hát akkor, ne késlekedjünk, Ferkó, hallod-e, fiam?

Apám felállott, megrázta magát egy kicsit, s mintha anyámnak mondta volna, odanézett.

– Hát készüljön. A többit majd én elrendezem.

Akkor láttam, hogy anyám már ott áll az ajtóban, és sírt, mintha temetésen volna, és hogy apám felállott, nyúlt az akasztóra, adta a kabátját meg a kucsmát. De mintha adta volna, nem is. Olyan volt, mint mikor tudja, megverik, ha nem úgy tesz. Apám csak vállára vetette a kabátját, pedig nem volt szokása, és vissza sem nézett, úgy ment ki az ajtón.

Én már nagyobbacska voltam, és néztem, mi ez a nagy szótlanság. Addig néztem, míg nagyapámat nem éreztem magam mellett.

– Aztán... hallod-e! Azt a fészket, amit mutattam a Bálványos oldalában, leszeded-e te?

Nézett rám, s olyan volt, mintha sírna.

– S azt a parittyának való szép bodzaágot levágod-e te?

Néztem, és nem tudtam, hogy hova gondoljak.

– Aztán tavaszon azt a szép, erős rókát, amit megmutattam, kifüstölöd-e? Te, Ferike, te?

Néztem, és nem tudtam, könnyezik-e. Anyámra pillantottam, de nem találtam a szemét. Odafordultam nagyapámhoz.

– Magának mi baja van, nagyapó?

De nem nézett már rám. A furulyát fogta, amit a párnám alól húzott ki, és annak lyukacskáit tapogatta, simogatta, mintha nem is ő csinálta volna. Szájához is emelte, de alighogy beléfújta, letette. Odament anyámhoz.

– Add azt a változót, te, Anna.

Eddig is furcsa volt minden, de most már nem tudtam sem apámat, sem anyámat, sem nagyapámat, hova tegyem. Mert anyám kinyitotta a nagyládát, és adta sorjában a tisztát. Gatyát, inget, harisnyát. S olyan szépen adta, nem mintha parancsolná, hanem mint nekünk, gyerekeknek, ha templomba öltöztetett. Nagyapám felvette mind. Az arcát is megkenste egy kicsinyke vízzel, és leült az asztalhoz. Olyan volt, mintha vendégségben volna. Nem nézett se le, se föl, csak ült ott magának, két kezét az ölébe engedte, szipákolt egyszer-kétszer, s csak olyankor mozdult, ha megtörölte az orrát a keze fejével. Még anyámra sem nézett, s még rám sem.

Anyám vizet tett fel a nagy fazékba, pedig már megvolt a puliszka, meg is ettük – s rakta alája a tüzet, hogy főjön. Csak azt, hogy minek, azt nem tudtam. Mert apám a szemét kiverte volna, ha csinál még a puliszkából. Így szokta mondani, ha anyám megsajnálta minket, s lopva adni akart még.

Mikor apám megérkezett, még mindig azt csinálták, mind a ketten, anyám is meg nagyapám is. Az egyik vendégnek mutatta magát, a másik meg főzte neki a meleg vizet. Hogy apám nem jár egyenes úton, mindig láttam. Tyúk volt a hóna alatt, szép nagy kendermagos, a kezében pedig pálinka. Azt meg csak hitelbe kérhette, s nem tudom, ki lehetett az a bolond, aki adott neki. A tyúkot anyám kezébe adta, a pálinkát meg nagyapám elé. Levette kabátját, s úgy ült le az asztalhoz, mint aki éjszakától dolgozott. Pedig egész nap csak melegítette magát.

Amíg kész lett a tyúk, hallgattak. Apám a körmeit vagdosta a bicskával, nagyapám meg ivott. Olyan szag áradt a fazék felől, hogy nyál gyűlt a szájam sarkára, bökdöstük egymást a pokróc alatt, igazítottuk a lábainkat, hogy legyen helye a lábasnak. Aztán nem kaptunk egy falatot sem. Nagyapám ette meg egymaga, mind az utolsó szálig. Tekintett felénk, és egyszer adni akart. De apám úgy megfogta a kezét, mintha haragosa volna.

– Ököt csak hagyja, egye meg, mert ez mind a magáé.

Ha nem lett volna minden, amit csináltak, olyan bolond és értelmetlen, mint még soha, biztosan elsírtam volna magam. De a nagy meglepődöttségtől most még azt sem tudtam.

Bámultam, hogy eszik nagyapám, hogy szaggatja ujjaival a húst, s csak akkor vettem le róla a szemem, mikor láttam, apám rám néz. Verés volt a szemében, nagy verés. A csöndességben, ami megülte a házat, csak nagyapám szuszogása és csámcsogása hallatszott. Mind megette, mind egy szálig.

Anyám az asztalt kezdte takarítani, s nagyapám meg sem várta, hogy végezzon vele, felállt, vette a lájbiját, kabátját, fejszóját. Apám ott állt mögötte olyan megnyúlt arccal, mint a pap előtt áll az ember. Hirtelen mintha félne, hogy becsukják előtte, az ajtóhoz ment nagyapám. Kinyitotta, már félig kint is volt, amikor megcsendesedett és visszafordult. Olyan szegénylősen, vagy mint ahogy a siratóban szokták, igazítani kezdte a bajuszát. Most már mégiscsak úgy láttam, sír egy kicsit. Anyámra nézett, s onnan rám. Anyám hozzám jött. Felöltöztetett, apám hagyta, s ez sem volt még soha.

Kimentünk a setétbe. Csillagos, nagy éjszaka volt. Kegyetlenül hideg, mintha a levegő is megfagyott volna. Apám hajadonfővel állt, én a bátyám papucsában, és megfeszültem arról is, hogy fázzam. Nézem a nagy csuda dolgot, s valami sírás feszült a torkomban, mint amikor nagy baj van, a ház ég vagy megvernek. El nem vettem szemem a nagyapám alakjáról. Ott állt a tornác lépcsőjén. Egyik kezét a zsebében hagyta, a másikkal fogta erősen a fejszóját úgy, mint amikor medvétől tart az ember. Éppen úgy. Éppen olyan is volt. Apám sem mozdult. Valahová elnézett, pedig nem sokat láthatott. Nagy soká nagyapám szólt bele a csöndbe.

– Holnap reggel gyertek ki, mert mindent otthagytok.

Apám csak a fejét mozdította az ég felé, mintha a csillagokat számolná. Nagyapám beakasztotta a fejszét a karjába, s elköszönt.

– Isten áldjon benneteket, fiam!

Apám megmozdult, lenézett a földre, és úgy mondta, mintha annak beszélne.

– Isten áldja.

S mikor nagyapám elindult, nagyon csendesen utána szólt.

– Aztán vigyázzon magára.

Én csak néztem nagyapám után, ahogy ment át az úton a sikátor felé, és akartam kiáltani neki, hogy el sem köszönt, s Isten áldja. Már szaladni is akartam, mikor éppen megállt. Topogott egy kicsit, de mégiscsak megfordult. Alig lehetett hallani a hangját.

– A Ferikét... Hadd jöjjön sze... el velem egy kicsinykét!

Mintha akkor vett volna észre, úgy rám nézett apám kucsmától a nagycipőig.

– Eredj nagyapádhoz!

Ott állt egy helyben, s ahogy odaértem hozzá, megfogta a kezem. Úgy vitt, mint mikor málnázni mentünk, s útközben mondta a szép meséket, tanítgatott erre-arra, tojást szedni, mézt találni, bakszakállt s más füvet keresni. De most nem szólt. Nagy lassan lépegetett, meg-megszorította a kezemet, mint olyankor szokta, ha nagyot mondott a mesében. Én botladoztam mellette, mert őt néztem, és nem tudtam, hogy bolond-e, vagy ki bántotta, s akartam mondani, ne csinálja, mert nekem sírni kell mindjárt. A kerítésnél megállt. Lekuporodott hozzá. Nézegetett egy darabig, aztán megköpdösött háromszor egymás után keresztre, ahogyan az újszülöttet vagy a kicsi beteg gyereket szokták, hogy ne fogjon rajta soha semmi rossz. Meg is csókolt, amit soha nem tett, és csúnya rekedt hangon azt mondta.

– Menj be, s mondd meg anyádnak, ügyeljen rád, mert engem többet nem látsz!

Olyan gyorsan felállott, mintha szólították volna. Többet nem is nézett rám, s mire észbe kaptam, csak épp hogy láttam a nagy hóban, ami közben eleredt, hogy megy, és elvész a fák között, mert ott volt mindjárt az erdő.

Apám még ott állt, ahol hagytam. Ugyanúgy nézte az eget, és beküldött egyedül.

A kisebbek aludtak, anyám nem volt a szobában. Leültem a nagyapám helyére, és hogy bejött apám, megkérdeztem, mert tovább már nem tarthattam magamban – nagyapám mikor jön vissza?

– Ő akkor, amikor te nem kérdezed! – mondta, és nagyon mérges volt. Húzta a szemét, járkált fel s alá, mint láncolt medve a botos ember kezén. Megfogott ezt, azt, le is tette mindjárt, míg végül leült a vékára. Elkezdte nézni a tüzet. Mikor anyám behozta az ágot, elkezdte rakni rá. Csak rakta, rakta. Akkora tűznek, hogy olyant még nem láttam a kemencében. A lángja kicsapdosott a fején, az ajtaján is úgy fújta ki magát, mint az istennyila, úgy forogtak, pattogtak a szikrái, mint a pokol tüze. És ropogott, nyöszörgött az egész alkotmány. Ő meg ott ült, és rakta olyan félelmetes arccal, hogy gondoltam, pisszenni sem volna jó, mert biztosan agyonütne.

Valaki topogott az ajtóban, anyám kiment fogadni, és Csűrös Ignáccal jött vissza. Kelemen nagyapjával, az én nagyapám komájával.

– Jó estét!

– Adjon Isten – fogadta apám, de nem mozdult, csak a kályha ajtaját csukta be. Anyám széket törölt, s Ignác bá' botjára támaszkodva leült. Nem szólt hozzá senki, pedig láttam, erősen beszélni akar. Mozgolódott, köszörlötte a torkát, pislogott kis öreg szemeivel, és hogy sokáig senki sem firtatta, megszólalt.

– Hát apád hol van?

Apám most nem nézett rá.

– Láthatja, hogy nincs bent.

Ignác bá' elővette a dohányát, de mintha elfelejtette volna, mit akar, nem gyújtott rá. Körülnézett. Ránk is, anyám arcára is, végül a kicsi székre, ahol meglátta nagyapám levetett ciháját. Nyugtatta rajta egy darabig a szemét, elkezdte bocskorát piszkálni nagy, horgas botjával, s fel sem nézve megkérdezte.

– Aztán igaz-e, hogy elment?

Apám felkapta a fejét.

– Hová? – kérdezte, és nézett Ignác bá'-nak a szeme közé.

– Fel a Büdösbe – válaszolt az.

Akkorát lökött a szívem, mintha megütötték volna. Olyan száraz lett a torkom, mintha most hirtelen beléfűttak volna. Olyan forró lett a takaró, mintha tüzes vas volna.

Jaj, a Büdös. Aki csak belészippent, mind megfullad egy sorban. Onnan élő fia ki nem jön. Ha madár belérepül, ki nem száll, mert meghal. Nagyapám is meghal. Csak vigyázzon, baja ne essék, apám is mondta, mikor utána szólott. Pedig nem jön vissza. Hát éppenséggel oda ment, és apám akarta, anyám is hagyta, hacsak nem ők küldték. Jaj, édes Istenem, nagyapám! S utána sem mennek, nem is akarnak, én sem tudok. Volt már egy hónapja, hogy más mesélte, és azt mondta, ez a rendje. Csak azt nem tudtam, hogy így csinálják, és így készítik. És éppen a nagyapámnak. Jaj, jó Istenem, merre tart már? Az Uzonkán biztosan túl van. Biztos a fenyőpadján is. Farkasos vidék, baja ne essék, le ne üsse egy is közülük. Elöntött a sírás, csuda gyáva módon, de apám meg ne lássa, úgy vigyáztam.

Apám Ignác bácsit nézte.

– Maga azt honnan tudja?

– Áron mondta, a fiam. Beszéli, hogy kocsmában voltál pálinkáért. Tyúkot is láttak nálad.

– Az igaz – válaszolta apám, s már megint olyan volt, mint az előbb. Még a kályhaajtót is kinyitotta, hogy lássa a tüzet.

– Rég ment-e el?

Apám nem beszélt többet. Észre sem vette Csűrös Ignácot. Anyám szólt, de alig jött hang a torkára.

– Úgy fertályórája megvan.

Ignác bá' bölintott rá, felállt, és elindult. A kinyitott ajtónál visszafordult, mireánk nézett, és azt kérdezte anyámtól.

– Őköt megcsókolta-e?

– Egyet se – mondta anyám, s kötényével a szemét kezdte törölgetni.

Mikor anyám visszajött, leült, és elkezdett varrni. Apámnak újból erősen jött a baja, mert lángoltatta a tüzet jobban, mint előbb. Nem szólhattam, és nem is szóltam. Úgy aludtam el a nagy sírásban.

Reggel apám keltett fel. Olyan volt, mintha le sem feküdt volna.

– Készülj, mert megyünk az erdőre favágni.

Igaza volt, mert egy szem fa sem volt a háznál, mind elégette az éjjel. Délig fát vágunk, az én eszemben nagyapám járt, az apáméban nem tudom, mi, de egyszer sem ütött meg, pedig az ujjamba is belevágtam.

Mikor azt mondta, mehetünk, én nekifordultam az ösvénynek hazafelé. De visszaparancsolt: „Nem arra, te!” És nekivágtunk a köves partnak, fel a Bűdös felé. Kiabált a szívem, mint a vészben meghúzott harang. Lépkedtem apám nyomában. Ő nem fogta a kezem, mint nagyapám szokta volt.

A barlang szájában megtaláltunk mindent. Szép sorjában rakva ing, gatyá, kabát, a nagyapám holmija. Legfelül a kucsmája, lenyomtatva egy nagy kővel. A fejszét elvitte magával. Olyan kicsi, semmi volt az a rakás ruha, mintha nem is a nagyapámé volna. Mintha bele sem férne egy ember.

Apám lehajolt, és elkezdett sorba adogatni mindent a karomra. Mikor a kucsmát adta volna, valami kiesett belőle, kigurult messzire a hóba, s mi megnéztük: egyik combja volt a tyúknak. Nem tudtam mozdulni érte. Apám vette fel. Méregette a kezében, s utána olyan gyöngéden, szelíden, mint valami kis madárfiókot, becsúsztatta a tarisznyámba. Közel lépett hozzám. Még sohasem tette, s most úgy a keze fejével végigsimította az arcomat.

– Majd otthon megeszed – szólt –, mert most fagyott.

Nem gondolt arra, s nem is mondta, hogy többen vagyunk otthon testvérek, mert tudta, én voltam nagyapám szíve kedvese.

Lejebb, a barlang feneke felé még egy holmi feketéllett. Megismertem. A Csűrös Ignácé volt. Azért még nem jött senki, s talán ezután sem jön majd, mert még így is látszott, lyuk lyuk hátán, egy garast sem adna érte senki.

(melléklet 2)

56. AHOGY ELTÖRTEK EZEK A POHARAK GYÁSZTÖRÉS

Amíg a halottat el nem temetik, addig a hozzátartozó cigányok nem ihatnak, nem mulathatnak. A családbeliek temetés után sem isznak hat hétig, vagy hat hónapig, vagy egy évig - ki meddig gyászol. Aztán ledobják a fekete színt. Összegyűlik egy kis jövedelem, kimennek a temetőbe, visznek italt meg amit ilyenkor illik, és megteszik a feloldozást. Eltávolítják magukról a gyászt és ugyanolyan lesz az életük, mint azelőtt. Ha fiatal a halott, csak hat hónapig kell gyászolni, de az idős halott után egy évig kell feketét viselni. És amikor az a bizonyos gyászidő letelik, kimennek a temetőbe a rokonok, idősek is, fiatalok is, és feltörik a gyászt.

Kivisznak két poharat, kivisznak egy üveg bort, kihívnak zenészeket is. A két poharat teleöntik borral, aztán a teleöntött poharakat összetörik, és mondják:

Ahogy eltörtek ezek a poharak,
úgy törjön le szívünkről a bánat és a gyász!

57. SZÍVEMBEN MARAD MINDIG A FÁJDALOM GYÁSZTÖRÉS

Közeli rokon halálakor egy évig kellett gyászolni. A mikor nem akartam már tovább hordani a siralom színét, nem engedték a gyermekeim és tiltotta az uram is, elmentem a kocsmába a családdal. Vittem egy nagy, nyakbavaló fekete kendőt, leterítettem a kocsmá közepére. Bort és pálinkát öntöttem rá, azt, amit az apám szeretett. A fekete kendő négy sarkán négy égő gyertya volt. Amikor az italt a kendőre öntöttem, így imádkoztam:

Ó, Istenem, bocsásd meg az apám bűneit a másvilágon!
Én nem fogom őt elfelejteni
soha amíg élek,
szívemben marad mindig a fájdalom!
Meghalt az apám,

nehéz a lelkem,
de a családom nem bírja már a fekete színt viselni,
ezért levetem magamról a gyászt!
Szóltam a zenészeknek, hogy muzsikáljanak, én meg sírva elkezdtem énekelni az
apám legkedvesebb nótáját. És ezt mondtam:
Istenem, bocsásd meg az apám bűneit!
Én feltörtem a gyászt.

(melléklet 3)

1. Amikor egy telken, egy udvarban élnek az idősebb és fiatalabb családrészek, ez gyakran tulajdonképpen közös háztartást is jelent az alkalmankénti közös tüzelő- és élelembeszerzés, alkalmankénti közös főzés, és szinte mindig közös villanyhasználat értelmében.

Kérdés: Mit ír arról L.G., hogy miért költöznek össze a családok? Milyen okokat sorol fel? Vajon ez miért történik így?

2. A cigány családok egynegyede 3-4 generációs, vagyis a középkorúak és idősek együtt élnek a fiatalabbakkal. (...) Összefoglalva elmondható, hogy cigányok házai jóval népesebbek, mint a többségi társadalom házai, lakásai. A cigányok között igen kevés az egyedül élő, a teljes népességen belül számuk jelentősebb. A cigány idősebb középkorúak és öregek nagyrészt családon belül, fiatalokkal együtt élnek, a többségi társadalomban csekély az ilyen összetett háztartások aránya.

Kérdés: Hány generáció él egy háztartásban, mit ír erről L. G.? (1. generáció: nagyszülő, 2. generáció: középkorú szülő, 3. generáció: fiatal szülő, 4. generáció: unoka (gyerek, mint ti például))

9. FILMTERV ÉS ÓRATERV: A „telep” története

Készítette Flumbort Ábel

Filmterv:

Téma

A telep története, történelmi emlékezet a telepen

Tervezet hossz

180 másodperc

Pályázati ígéret

A „telep” története: Foglalkozhat a telep 50-es évekbeli kialakulása körüli kérdésekkel. NAT és TK: Ember és társadalom, Földünk és környezetünk; (Történelem, földrajz)

Alapgondolat

- a film első fele bemutatja, hogy a közösség idősebb tagjai hogyan emlékeznek vissza a telep létrejöttére
- a film második fele bemutatja, hogy a lakosok hogyan emlékeznek a telep változására, alakulására a kezdetektől napjainkig
- ehhez kapcsolódóan a közösség tagjainak egyes meghatározó eseményekhez, eseménysorozatokhoz kapcsolódó emlékeit is bemutatja. (Gondolok itt olyan dolgokra, mint a második világháború vége – pl. a debreceni tankcsata ezt a területet is érintette, lehetnek ezzel kapcsolatos emlékek, történetek is –, 1956, esetleg a rendszerváltoztatás)

Narratívák

- intro (10s)
- két vagy három idősebb ember mesél a telep kialakulásáról, korai történetéről (itt szükséges lesz majd forráskritikára, mert olyan embereket kell találni, akik nagyjából ugyanazt mondják el egymástól függetlenül) (30s)
- emlékek a második világháborúról a telephez kapcsolódóan (40s)
- emlékek a rákosista kommunista diktatúráról és 1956-ról a telephez kapcsolódóan (40s)
- a telep fejlődése, változása a Kádár-rendszerben (30s)
- a rendszerváltoztatás, jövőképek a telepiek körében: meg kellene kérdezni pár embert, mit várnak a jövőtől, esetleg azt, hogy 30/40/50/valahány év múlva milyen lesz szerintük a telep, ezzel lehetne zárni, 3-4 ember rövid, magvas válaszával (30s)

Helyszínek

- telep
- helyi emlékművek, emlékhelyek (ha vannak ilyenek)
- temető
- a település egyéb olyan részei, amelyek relevánsak lehetnek a film szempontjából

Egyéb megjegyzések

- azért lenne érdemes erre a struktúrára felfűzni a videót, mert ez jól használható lenne az iskolában, és bemutatná egy mikroközösség történelmi vélekedéseit is a XX. század második felének történéseiről. Így történelemórán a gyerekek tudnák a saját közösségükhöz is kötni a tanultakat ennek az anyagnak a segítségével, és közelebb kerülne hozzájuk a tananyag, egy külsős érdeklődő számára pedig izgalmas lenne, hogy egy szabolcsi cigánytelepen hogyan élték meg ezeket az eseményeket az emberek, és hogyan emlékeznek rájuk, milyen narratívák vannak ezekről az eseményekről, eseménysorozatokról (én legalábbis ezt nagyon izgalmasnak találom!)

- az eddigi terepmunka-tapasztalatok alapján úgy gondolom, hogy sok érdekes történetet lehet összegyűjteni az idősektől, meséltek már történeteket a világháborúról és '56-ról is

Óraterv:

Téma: A telep története, történelmi emlékezet a telepen (A Kádár-korszak)

Célok, feladatok: A foglalkozás célja, hogy bepillantást nyújtson a résztvevő diákok számára a Kádár-korszak társadalmába. A foglalkozáson különböző előzetes ismeretekkel rendelkező diákok fognak részt venni, ezért a foglalkozás igyekszik úgy bemutatni a tárgyalt korszakot, hogy a kevesebb előzetes tudással rendelkező diákok is lehetőleg minél átfogóbb képet kapjanak a témáról. A szövegrészletek, a filmrészletek és fotók alapján történő tanulás ebben igyekszik segítséget nyújtani. A foglalkozáson megszerzett ismeretek elősegítik a telep története témában készülő rövidfilm anyaggyűjtését: a gyerekek a Kádár-korszakról való ismereteik alapján céltudatosabban tudnak interjúkat, videófelvevételeket készíteni a régi étellel kapcsolatban az idősekkel.

1. A Kádár-rendszer (10 perc)

tanári kérdés, majd frontális munka

Kb. 2-3 perc frontális bevezetés (miről fogunk tanulni, miért, mi mindent fogunk csinálni), utána a Magyar Retró c. dokumentumfilm munkásélet a szocializmusban c. részletének a megtekintése: https://www.youtube.com/watch?v=F4Ixx_JmUEg (első 1,5 perc)

- Mikor készülhetett a film?
- Kiket látunk rajta?
- Mit csinálnak az emberek?
- Milyenek találjátok a filmen látott dolgokat?
- A film kapcsán felmerülő kérdések megbeszélése

A videórészletben elhangzott a szocializmus szó, ezt megbeszéljük, hogy mit jelent, ennek kapcsán, valamint a megfigyeléseik alapján a Kádár-rendszerrel beszélnek nekik 5 percben

2. Tar Sándor: A 6714-es személy (10 perc)

Most elolvassuk egy novellarészletet Tar Sándortól (én felolvasom, ők kapnak egy-egy példányt a szövegből), 1-2 mondatot mondok nekik Tar Sándorról. Utána frontális módon megbeszéljük a szöveget, hogy miről szól

- Hol játszódik a novella?
- Kik beszélnek a szövegben? Miért vannak Budapesten?
- Most éppen mit csinálnak? Mire várnak?
- Hallott már valaki a fekete vonatokról? Ha igen, mit?
- a szöveg alapján beszélnek a fekete vonatokról, attól függően, hogy mennyit tudnak rólunk, mit sikerül közösen összehozni (1-2-3 perc)

3. Fekete vonat c. filmből részlet (20 perc)

Megnézünk két részletet a Fekete vonat c. dokumentumfilmből (0:00-4:30; 34:00-40:00), utána erről beszélgetünk

Link: <https://vimeo.com/81268277> (nekem megvan letöltve is)

Kikről szól a film?

- Miért utaznak a filmen látott emberek?
- Honnét utaznak hová? Mennyi ideig kell utazniuk, hogy hazaérjenek?

- Miért nehéz ez a fajta életmód? Mi minden miatt panaszkodnak a filmben az emberek?

4. Fotók és történetek (30 perc)

Csoportokban dolgozunk (4-5 fős csoportok)

Minden csoport kap 1 fényképet, amely alapján történetet kell írni.

Feladat: hogyan nézhetett ki egy napja a képen látható személynek/személyeknek, milyen körülmények között élhettek? A csoportok 15 percet kapnak a történet kitalálására, csomagolópapírra pedig le kell rajzolniuk a képen látható emberek otthonát, a ház belsejét. A megbeszélés cigányul történjen, a prezentáció pedig magyarul.

- első csoport: A tiszavasvári alkaloida gyárban dolgozó munkás
- második csoport: A tiszavasvári dohányültetvényen szüretelő emberek
- harmadik csoport: kubikusbrigád

Szemponatok: mikor kelhettek reggel, mit reggeliztek, ebédeltek, vacsoráztak, mennyit dolgoztak egy nap, miből állt a munkájuk, mennyire volt nehéz, mikor végeztek, utána mit csináltak/hová mentek, mennyi időt töltöttek a családjukkal, hány gyerekük volt, a családjuk mit csinált napközben stb.

20 perc van a feladat elkészítésére, 10 perc a prezentációra: egymásnak bemutatják, hogy mire jutottak, milyen történetet találtak ki

1. Játék (15 perc)

Minden csoport (3-4 csoport lesz) kap egy olyan termékről képet, amely a rendszerváltoztatás előtt is kapható volt, és még most is árusítják a boltokban. A kiosztott képeken lesz egy régi és egy mostani fotó a termékről. Feladat: a csapatok kiválasztanak 1-1 embert, aki bemutatja a terméket a többieknek (szóban, rajzolva vagy mutogatással), akiknek ki kell találniuk, hogy miről van szó. Összesen 3 kör lesz. A szóbeli bemutatás cigányul zajlik majd.

Első kör: Sport szelet, Pilóta keksz, Ági szörp, Túrórudi

Ha tetszik nekik a játék, akkor lehet folytatni: Balaton szelet, Traubisoda, Márka üdítő, Túrórudi, dobozos tej, kockasajt, golyó alakú, gyümölcsös rágógumi

Mellékletek

Budapest, Nyugati pályaudvar, 11 óra.

Apró szemetet sodor a huzat a férfi W. C. irányába, a nagyvárosi csend decibeljei morajlanak, időnként felsikolt a szignál: vigyázni, vigyázni, a vonat lassan, szinte méltóságteljesen közeledik. A bemondó még megismétli néhányszor a figyelmeztetést, páran a csellengők közül felugrálnak a még mozgó szerelvényre. Csikorgás, lármavisszhang.

Budapest, Nyugati pályaudvar, 12 óra.

A vonat egyre jobban megtelik. A sürgés-forgás megsokszorozódva hömpölyög végig a szerelvény hosszán. A leendő utasok zöme már megérkezett, leteszik a jegyüket az általuk elfoglalt helyekre, és leszállnak.

„Minket rendesen elenged a főnök tizenegy-tizenkét óra fele, mert tudja, hogy utazunk haza. Ha meg nem, akkor egyet-kettőt enged csak el, hogy a helyet lefoglalja. Ha azt se engedi el, akkor otthagya mindenki a munkát, és hétfőn az egész csapat kiveszi a munkakönyvét.” „Az ember gyorsan felugrik, kinéz valami jó helyet a bandának, szétrakom a jegyeket, és várok. Ez már úgy kialakult.” „Bort szoktunk venni, uram, mi nehéz munkán vagyunk, építkezésen, kiszárad ám az ember, egy-két liter ezekből a dugaszoltakból úgy leszalad, mint a pinty.” „Hát hogy sört nem lehet kapni, evvel is a vendéglátó járt jól, mert a drágább bort meg a töményt veszi az ember, apám is azt mondta mindig, hogy fiam, a kocsmáros mindig jól jár, akkor is,

ha jó a termés, akkor is, ha rossz." "Úgy, úgy, ahogy az e
vannak, akik együtt utaznak, egyfelé laknak, egy közösség
ahogy össze van szokva az ember." "Kijövünk előbb a vo
eszünk valamit, kinek hogy futja, van olyan cég is, amely
munkásoknak, az ugye neki jó, de nekünk meg rossz, me
dolgozni, és nincs idő itt az állomáson semmire." "Én, ur
liter bort, nem hiszi? Kérdezze meg ezeket az embereket
Szegedre való embert, az sem hitte, nem hiszi?" "A legkö
nem ajánlom uram, nem fér fel, várja meg inkább a gyors
egy munkásvonat, az utasok nyolcvan százaléka részeg, é
olyat nem látott. Hogy a munkásvonatnak kellene a legtis
lenni, azt én is aláírom, meg hogy szocializmus van, de n
tapasztal, mint amit a kisdobos-eligazításon hallott

Budapest, Nyugati pályaudvar, 13 óra.

Az indulás közeledtével a vonat valószínűtlenül megtelik, az ülések me
állnak a folyosókon, peronokon, a lépcsőkön, a vagonok közötti átjáró
főtt kolbászt, fasírozottat, szalámit, húst, szalonnát, a kocsikat ellepi a
Úgy tűnik, mindenki ismer mindenkit, nagy hangon beszélgetnek, nél
egyesek bambán zuhannak magukba, mások énekelnek. Egy fiú rikító
alig hallani, csak az éneke nyüszít fel olykor: "rossz helyen állnak
közeledtével gyorsuló ütemben újabb emberhullámok rohanják meg a v
kiáltozás, két üres üveg repül ki az ablakon, két rendőr ráérősen előreme
Mintegy vezényszóra több vagonból is felüvölt ugyanaz az ének: "Máho
leszek itt.", a két rendőr a mozdony mellé ér, visszaneznek, majd felszáll
lassan meglódul a szerelvény, a vonat elindult. Az épület bugyraiból alak
vonat után vetik magukat, felugrálnak a tömött lépcsőkre, kiáltozás, fütty
egy erősen ittas férfi kezében kolbásszal imbolyogva fut a vonat mellett,
vasutas elkapja, egyben fogva tartja, amíg a szerelvény elhúz.

10. FILMTERV ÉS ÓRATERV: A majorosi negyed mint természetes és épített környezet

Készítette: Olexa Gergely

Filmterv:

A majorosi negyed mint természetes és épített környezet

A film hossza:

180 s

Pályázati ígélet:

A film igyekszik bemutatni a telepnek, és környékének természetes élővilágát. Bemutatásra kerülnek a telep területén vadon termő és otthon termesztett a növények. Kapcsolat az állatokkal (van-e háziállat, esetleg díszállat, stb.). Kitekintés a tiszai természetes élővilágra a gyerekek ismeretei alapján. NAT, TK: földrajz, biológia

Alap gondolat:

- A film három fő részre oszlik, ezek kétharmada a telepi élettel kapcsolatos. Először megvizsgáljuk a közvetlenül a telepen előforduló növényeket – állatokat (én már nem emlékszem van-e ott bármi fa, de jó lenne találni egy olyat, amiről a gyerekek vígan csemegézik a gyümölcsöt); kíváncsiak vagyunk a gyerekek kapcsolatára az állatokkal (mivel a telepen pl. sok a kóbor kutya, a gyerekek elmesélhetnék hogy ez van-e bármilyen hatással az életükre)
- A film következő szakaszában a telep területének szomszédságában lévő mezőt lehetne bejárni, az itteni vadon termő növényekről néhány infót elmondani a gyerekekkel, esetleg megkérdezni őket, hogy ezekből tudnak-e, szoktak-e bármit hasznosítani odahaza
- A film harmadik (záró) szakasza pedig kitekintés a Tisza-parti élővilágra (nem tudom ilyenre lesz-e lehetőségünk a tábor folyamán), és félig-meddig a David Attenborough-féle természetfilmes műfajt imitálva lehetne egy romani narrálású természetfilmes betét a végén

Narratívák:

- A filmek közös intrója (10 s)
- Mi a kedvenc állatod? körkérdés a gyerekeknek → válaszok (15 s)
- Állatok a telepen – vágókép a kóbor kutyákról, vki beszél arról, hogyan tudnak ezzel együtt élni a telepen (20 s)
- Vágókép arról, hogyan játszik vki a kutyájával, XY hazaér és a kutya/macska/hörcsög/aranyhal stb. a nyakába ugrik (5 s)
- Növények a telepen → na ide kéne a gyümölcsfáról vígan csemegéző gyerekek jelenete, és közben elmondhatnák, hogy hol van ilyen még a telepen, meg a városban (10 s)
- Tágul a spektrum: expedíció szervezése a telepen túli mezőre, 3-4 értelmesebb fiattal sétá a mezőn, közben ők mesélhetnének arról, hogy ez a terület milyen természeti erőforrásokat biztosít a telep lakói számára (nem tudom, fa, fű, van-e gyümölcsös, terem-e gomba, nem tudom, ebből föl kell készülni) (20 s)
- Ismertető a mező élővilágáról → vmi okos ember (mondjuk én vagy bárki) mesél a gyerekeknek arról, hogy mi mindent olvasott az itteni növényekről, amit a kölykök szájatva hallgatnak (25 s) KÖZBEN vágóképek: megvizsgálunk fűszálakat, leveleket gyűjtünk, kergetőzünk a réten, hallgatjuk a madárcsicsergést, tücsökciripelést, ilyenek... A boldog képsorok után megbeszéljük a gyerekekkel, hogy ez milyen jó volt, és milyen jó lenne ezt a Tisza-parton is végigjárni
- ELSŐTÉTÜL A KÉP

- és következik a Tisza-parti David Attenborough-jelenet, amire a kiválasztunk majd néhány jellemző Tisza-parti növényt és állatot (hát, inkább csak növényt, mert az nem szalad el), amit majd a gyerekek narrációjával veszünk fel, természetfilmes stílusban (60 s)

Egyéb megjegyzések

- fontos számomra a kisfilm jó hangulata, számomra nem ördögtől való a humor megjelenítése sem benne
- A filmterv maga képlékeny, előzetes terepszemle szükséges minden helyszínen ahhoz, hogy a témához megfelelő, vagy passzoló növények EGYÁLTALÁN VANNAK-E a környéken
- bár vicces az Attenborough-féle stílus, én tényleg komolyan gondolom, de ehhez fegyelmezett munkamorálra és előre megírt szövegekre van szükség → ezek elkészülhetnek akár a táborban is, ilyesmire lehet is foglalkozást építeni

Óraterv

Időtartam: 120-130 perc

Eszközигény: vetítésre alkalmas technika, papír, toll, ceruza, videokamera, átjátszó kábelek

Egyéb megjegyzés: A foglalkozást meg kell előznie egy előzetes terepszemlének a tábor, illetve a folyópart területén, hogy a foglalkozás végi feladatok (felfedezés, próbafelvétel készítése) célirányosan a felveendő objektumok irányába vezessenek.³

1. Ráhangoló feladatok (5 perc)

- Tudjátok-e, mi a természetfilm?
- Láttatok-e már természetfilmet?
- Ismertek-e természetfilmeket?

A foglalkozás első 5 percében körvonalazzuk a természetfilmes műfaj legfőbb ismérveit, összegyűjtjük és rendszerezzük a gyerekeknek a témára vonatkozó ismereteit.

2. Párosítsátok a lejátszott videókat a kiosztott szövegekhez! (10 perc)

1. A cápák több, mint 400 millió éve róják köreiket. Volt hát idejük tökéletesíteni a módszereiket. De mint minden vadásznak, nekik is keményen meg kell dolgozniuk a napi betevőért. A préda becserkészése korántsem egyszerű feladat. A zsákmányállatok gyorsak, rafináltak. Rajokba tömörülnek, hogy összezavarják üldözőjüket, vagy szinte rátapadnak. A cápáknak tehát még gyorsabbnak, még ügyesebbnek, és még erősebbnek kell lenniük. Több, mint 500 cápafajt ismer a tudomány. Mindegyiküknek akadályok sokaságát kell leküzdeniük, hogy ne haljon éhen.

<https://www.youtube.com/watch?v=EQpmFmVF-Iq> (01:00-02:08)

2. Antarktisz. Bolygónk leghidegebb, legszárazabb, és legfélreesőbb kontinense. Elszigeteltsége és szélsőséges hőmérséklete egyedülálló helyé tette a Földön. Az itt élő állatok tökéletesen alkalmazkodtak a déli sarkvidék zord körülményeihez. De a lét egyetlen élőlény számára sem magától értetődő ezen a fagyos földrészen. Nincs még egy hely, ahol az élni akarás annyira szembetűnő lenne, mint az Antarktison. E fagyos és kietlen vidéken való boldogulás a természet legnagyobb teljesítménye, mert az élet éppen, hogy csak lehetséges erre felé.

<https://www.youtube.com/watch?v=tJ5vs9dUUG0> (0:00-01:14)

3. Ez a fiatal tigris menekül. Egy kóborló hím elűzte az otthonából. Éhesen, egyedül vadászik, és az életéért küzd. De sötét árnyak borulnak a birodalomra: az ember szükségletei leigázzák

³ Ezért ebben a foglalkozástervben csak körülbelüli célokat tudok megfogalmazni az utolsó fél óra feladataival kapcsolatban, konkretizálásra csak a helyszín pontos ismeretének birtokában van lehetőségem.

a vidéket, vésszen fogyni az idő és a hely. Saját területet kell találnia, és egy nőstényt, hogy továbbadja örökségét. A neve Humal, és ez az ő története. Tigris száműzetésben.

<https://www.youtube.com/watch?v=YuxyQDanKCc> (0:00-01:00)

4. Uganda Afrika gyöngyszeme. Egy tengerparttal nem rendelkező drágakő csodálatos állatvilággal és vadonnal. Itt hegyi gorillák nevelik a kölykeiket és elefántok kaparják le a sót a barlangok falairól. Felmagasodó hegyek, vulkáni kráterek, és a hatalmas Viktória-tó jelenti a kihívást azoknak, akik elmerészkednek a vad Ugandába.

<https://www.youtube.com/watch?v=SogRYHDZpCM> (0:00-0:54)

A videókat hang nélkül játsszuk le a gyerekeknek, akik a kiosztott szöveg alapján megpróbálják összepárosítani a látottakat az olvasott szöveggel.

➔ a feladat lényege a szöveg és a kép közötti összhang működésére vonatkozik, ami nagyon fontos része a természetfilmezésnek

2.A. A feladat megbeszélése (5 perc)

- a feladat nehézségeinek, a feladatmegoldás során felmerülő problémáknak a megvitatása, megbeszélése

3. Önálló narrátorszöveg készítése megadott videókra (15 perc)

A gyerekek három csoportra oszlanak, mindegyik csoport kap egy videórészletet hang nélkül egy jellegzetes természetfilmes helyszínről, vagy témáról, amihez ezúttal nekik kell kísérelőszöveget írniuk. (Akinek van kedve hozzá, az írhatja cigányul is ☺)

1. csoport: https://www.youtube.com/watch?v=W6aYd9Ix_wk (10:40-11:30)

2. csoport: <https://www.youtube.com/watch?v=TtUz514rXKo> (0:00-0:40)

3. csoport: <https://www.youtube.com/watch?v=TtUz514rXKo> (22:00-22:50)

A kidolgozásra adott idő után a gyerekek felolvassák az elkészített narrátori szövegeiket.

4. „Lehet-e itt a környéken ilyenfajta filmet készíteni?” JELENTÉSTEREMTÉS (5-10 perc ➔ a gyerekek kreativitásától függően)

A foglalkozásnak ezen a pontján felvetem a gyerekek számára, hogy vajon a telepen, vagy a táborban lehet-e természetfilmet, esetleg ismeretterjesztő filmet készíteni.

- pozitív válasz esetén összegyűjtöm a gyerekek ötleteit arról, hogy miket lenne érdemes lefilmezni a táborból
- negatív válasz esetén megpróbálom rávezetni őket a helyszín (a Tisza-part) jelentőségére, és hogy miért érdemes filmet készíteni róla

5. A prototípus-film bemutatása (8 perc)

Ezen a ponton mutatom be a Tiszáról, a Tisza-partról szóló ismeretterjesztő film vonatkozó részét, hogy a gyerekek lássák, milyen felvételeket lehet a környékről készíteni. Itt fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a most következő filmrészlet egy kicsit más jellegű lesz, mint amik eddig a foglalkozáson előkerültek.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZnWEJvG7H7E> (21:00-27:30)

6. A film megbeszélése (5-10 perc)

A film tapasztalatának tükrében közös ötletelésre buzdítom a gyerekeket, hogy szedjük össze, a folyóról és környezetéről mi mindent lehetne egy filmbe beletenni.

7. Próba felvételek készítése (20 percet szeretnék, de nincsenek illúzióim, itt durván elcsúszhat a foglalkozás időtartama⁴)

⁴ Ugyanitt megoldási segítséget kérnék a probléma feloldására.

A foglalkozás itt kötetlenebb munkaformát vált: a gyerekekkel kimegyünk a Tisza-partra, ahol három csoportra osztjuk őket. Fontos az, hogy a három csoport ne kalandozzon el egymástól, ugyanis mindhárom csoport kooperálni fog egymással egy később részletezett módon.

A parton mindegyik csoport készít, 1-1:30 perces, ún. *footage* felvételeket a kijelölt (vagy egyéni ötletek alapján előre egyeztetett) Tisza-parti objektumokról. A terület pontos ismerete nélkül az alábbi helyszíneket javaslom:

- 1. csoport: a Tisza látképe, vízfelszín, távoli felvételek a túlsó partról*
- 2. csoport: a vízpart közvetlen élővilága, nádas, apróbb állatok (békák, szitakötők, gyíkok) bemutatása*
- 3. csoport: az ártér látképe, jellemző fák, növénytársulások a parton*

8. Narrátori szöveg írása az elkészített felvételekhez (15-20 perc)

A felvételek elkészülte alatt-után a csoportok megírják egymás felvételéhez a narrátori szöveget (ki magyarul, ki cigányul, DE A VÉGÉN mindkét nyelven el kell készülnie egy ilyen szövegnek).

Pl. Az 1. csoport felvételéhez a 2. csoport készíti a narrátori szöveget a választott nyelven, a 3. csoport pedig lefordítja azt a másik nyelvre. Így mindhárom csoport elvégzi mindhárom feladatot.

(Ezalatt a foglalkozást vezető, vagy annak segítői felmásolják számítógépre az elkészített próbafelvételeket).

9. A próbafelvételek megtekintése REFLEXIÓ (15 perc)

A foglalkozás végén megtekintjük a korábban készített felvételeket, és hozzátesszük az elkészült narrátori szövegeket. Elméletben működnie kell.

11. FILMTERV ÉS ÓRATERV: Lakberendezés

Készítette: Lőrincz Izabella

Filmterv:

Téma:

- lakberendezés

Pályázati ígéret:

Lakberendezés – A film bemutatja családok életterét, használati és dísz tárgyait. NAT és TK: Művészetek, Ember és társadalom; (rajz, földrajz, életvitel)

Alapgondolat:

- tárgyak, lakások és az ott élők szerepei

Narratívák:

1. Minden film közös intrója (10 s)
2. (Dísz)tárgyak, amik sok háztartásban megtalálhatóak, fontos szerepük van, kötődnek hozzájuk, mikben térnek el a háztartások (pl. van akinek sok dísz tárgy van, miért lehet így, esetleg gyűjtöget-e valaki mindenféle kacatokat)
 - elmeséli valaki a legkedvesebb tárgy történetét (15 s)
 - ha valami „hagyományosról” hallunk (vagy több embernek van ilyen), a gyerekek párbeszédszerűen beszélgetnek róla, egy felnőttel, akinek van ilyen (10-15s ha van)
 - csereüzletek: mit, mire, milyen értékben szoktak cserélni. Erről az egyik felében mesélhetne egy felnőtt, a másikban a gyerekeket a táborban felvenni a feladat alatt (Ha pl. két különböző értékű tárgyat cserélnék, hogy egyezzenek meg, mit kérnek pluszba) (20 s)
3. Vannak-e olyan tárgyak, amelyeknek eszmei értékük van (pl. családi „ereklyék”) és mik azok, amikre hajlandóak több pénzt áldozni, hogy szépek legyenek, és olyanok, amilyet ők szeretnék? Milyen tárgynak milyen tulajdonsága a fontos?
 - családi ereklyék, stb. bemutatása interjúszerűen (gyerekek kérdeznek, akár ez a rész végig cigányul, magyar felirattal) (20s)
4. Ünnepekkor, akár születésnapkor díszítik a lakást? Esküvőket hogyan tartják, lagzi valamelyik fél házában van? Ha igen, hogyan készülnek rá. Évszaktól függően hol ünnepelnek (kint/bent). Esetleg, hogy milyenek az ünneplősebb ruháik, miben házasodnak, az hogyan zajlik.
 - szóban bemutatja valaki, és ha megmutatják mikkel díszítenek, bevágni alá (20-25s)
 - táborban a feladat alatt készült videók bevágása (10s)
5.

	Romani	Design
Őket jellemző ruhák bemutatása: valaki beöltözik a kedvenc ruhájába, elmondja hogy min mi tetszik neki legjobban, miben különbözik a nem romákétól az ő öltözete. Ezt különböző szettekkel: ünneplőssel, hétköznappal. (5-8s szettenként)		

Helyszínek:

- lakásokban megmutatni a különleges tárgyaikat, berendezéseiket, díszítéseket
- tábori árverés

Egyéb megjegyzések:

- az elmondottakat illusztrálni akár képekkel, akár videó részletekkel

Óraterv:

1.Beszélgetés a képekről: (15-20perc)

szükséges hozzá: papír, színesceruzák, vetítő a képekhez, szövegekhez

„Valamennyi lakásnak, helyiségnek, szobának szüksége van színekre ahhoz, hogy életre keljen. Éppen ezért, stílustól függetlenül, a színek valamennyi beltérhez alkalmazkodnak, és csakis a te ízlésedtől függ, melyeknek biztosítasz teret, és melyeket „lépteted akcióba”!”
„Nyugodt árnyalatoktól kezdve az erős, karakteres színekig, valamennyi szín kifejez valamit.,,

Kérdések:

- Nektek melyik szoba tetszik jobban? El tudnátok mondani, hogy miért?
- A ti otthonotokban milyen színek jelennek meg? Inkább a falak, bútorok, a tárgyak a színesek? Szerintetek ezek mit fejeznek ki?
- Ki választja az lakások színeit? Ki festi le a falakat?
- Rajzoljátok le a kedvenc tárgyatokat! Mi az, kitől kaptátok, miért olyan fontos nektek?
- Van valami, amit gyűjtötök? Ha igen, mi az, miért, hol tartjátok?
- Ha választhatnál a két szekrény közül, melyiket választanád? Melyik stílus mit üzen szerintetek?

2. árverés (20-30perc)

szükséges hozzá: játékpénz, kinyomtatott képek az áruról

Kinevezünk valakit/2 valakit eladónak, és tényleges árverést csinálunk, ki miért ajánl többet. Elmondjuk nekik az elején, hogy nem tudhatják előre, hogy milyen tárgyak kerülnek eladásra, ezért várják meg a pénzüikkel azt, amelyiket valóban nagyon szeretnék megvenni. Ha valaki megvett valamit, indokolja meg, hogy miért pont ezt választotta, miért ajánlott érte ilyen sokat, stb.

-Az összeg lehetne 15 vagy 20.000 Ft/fő

-Tárgyak, amiket eladunk:

2 okostelefon, 1-1 pár lány,fiú Nike cipő, hűtő, hajszárító, Nike melegítő alsó-felső, focilabda, sminkkészlet, bicikli

Miután vége az árverésnek, ajánljunk nekik egymás közötti és/vagy az eladóval cserelhetőséget, ki, mit, mire cserélné el, mennyit fizetne pluszba rá.

3. Ünnepek (30 perc)

szükséges hozzá: borítékba helyezett/összehajtott kérdéssorok, felvenni a feladatot a videóhoz

Karácsony, húsvét, születésnap, esküvő, egyéb ünnepek

Csoportokba rendeződnek, minden csoportnak egy témája lesz. Borítékba beleteszünk vagy csak simán összehajtjuk a hozzájuk kapcsolódó lapokat, amiből húznak. A kérdéseket egy nyomtatott feladatlapszerűségeen odaadjuk nekik, hogy minden kérdésre kapjunk választ. Ha már így csináljuk, akkor a lap tetejére, ahova fel van írva az ünnep neve, hagyhatnánk helyet, hogy odaírják cigányul is, és bárhova írhatnak bárhogyan.

Kérdések:

Mit ünnepeltek és hogyan? Általában hol vagytok és kivel? Kint/bent ünnepeltek? Van erre az alkalomra különleges ruhátok? Mit és a nap melyik szakában esztek, ha van különleges étkezés? Mi a kedvencetek? Milyen a hangulat nálatok? Mit csináltok ilyenkor?

Van 10 percük kitölteni, átgondolni csoportban, amit aztán előadhatnak együtt.

4. Romani Design

szükséges hozzá: letöltött videó, kivetítő

Ha ismeri valaki, meséljen róla néhány dolgot, mit tud, mit hallott róla. Szerintem erre a videóra érdemes rászánni az öt percet:

<https://www.facebook.com/watch/?v=1775287009174966>

Gondolatok megosztása: kinek mi a véleménye, mi tetszett, mi nem. Ezzel előkészítjük a videó forgatását.

Ketté lehetne osztani a csapatot fiúkra és lányokra. Azon belül is 2-2 csoport, az egyik a hétköznapi, a másik az ünneplős szetteket állítja össze. Így összesen 4 szett lesz a videóhoz, amit a fent leírtak szerint jellemezni lehet. (Nem tudom hogy a táborban fel lehet-e venni, lehet, hogy ez a tanodában azért lenne könnyebb, mert akkor bárki hozhat bármilyen ruhát a szettekhez)

5. Barkochba vagy homemade activity (amíg leköti a gyerekeket, talán 15-20 perc)

szükséges hozzá: elkészített kártyák

A klasszikus játékokra gondolok, amiket lakberendezési tárgyakkal játszhatnánk. Mindegyiknél lehet csoportokba rendeződni és úgy játszani, akár felváltva is. Készítenék hozzájuk kártyákat, főleg inkább az activityhez. Szokásos rajzolj, írd körbe (akár cigányul), mutogasd el.

12. FILMTERV ÉS ÓRATERV: Sport – elsősorban futball

Készítette: Wesselényi Tamás

Filmterv:

Téma:

- Sport

tervezett hossz:

- 213 s

Pályázati ígért:

- Sport – elsősorban futball: a fiúgyermek életének leginkább inkluzív területe. A film feldolgozhat például futballal kapcsolatos sikertörténeteket. NAT és TK: testnevelés és sport; (testnevelés, életvitel)

Alap gondolat:

- a film azt mutatja be, hogy milyen szerepet tölt be a helyiek életében a sport, különös tekintettel a (fiú)gyerekek focihoz való viszonyára fókuszálva.
- A sport mint hobbi mindennapos jelentősége, és a focista és egyéb sportolói státusz fontossága a közösségben betöltött szerepben egyaránt fontos szerepet kap.
- A helyi futbalcsapat és a korosztályos csapatok, valamint szurkolóik is megjelennek.

Narratívák:

46. Minden film közös intrója (10 s)
47. Egy rövid jelenettel kezdődik, ahol a srácok fociznak, és sikerül felvennünk egy szép csejt/nagy gólt, vagy esetleg valami vicceset. Ha ez nem jön össze, akkor valami trükköt akár be is taníthatok nekik, és azzal.
48. Mit jelent a gyerekek számára a sport? Itt rövid kérdések jönnének, amelyen a gyerekek sporthoz való viszonyára kérdezzük rá. A kérdések:
 - o Mit sportolsz/mi a kedvenc sportod? (Erre valószínűleg a legtöbb válasz a foci lesz, de nem is baj, be lehet vágni a videóban gyors egymásutánban, hogy minden fiú ezt válaszolja, éreztetve, hogy ez mekkora prioritás.
 - o Milyen gyakran sportolsz?
 - o Kik a kedvenceid/példaképeid?
 - o Szoktál focit nézni a tévében? Milyen gyakran?
 - o Tudsz valamilyen szurkolói rigmust, éneket? (csajoktól lehetne kérdezni ezt, meg akár azt is, hogy kik a kedvenceik, mennyire vannak képekben)

Felnőttektől nem tudom, hogy kell-e itt kérdezni, esetleg a régi szokásokra rá lehetne kérdezni, vagy hogy van-e valami helyi anekdota, focis legenda, legnagyobb helyi siker, helyi sztárok stb.

49. A helyi csapattal kapcsolatos kérdések alapján egy bevágás egy helyi meccsről, néhány szurkolóval, az elkapott jobb megszólalásokkal. (Szezon gondolom nincs ilyenkor, úgyhogy ezt ősszel kéne felvenni, ha látjuk értelmét). Ugyanígy a kisebb korosztály meccséről, esetleg egy Rómeó-ollózást lencsevégre kaphatnánk:)

50. A futball megvalósulása a gyerekek életében. Itt arra gondoltam, hogy a táborban lehetne egy meccset szervezni, ahol két csapatra osztanánk őket, mindkét csapatnak lenne egy kapitánya és egy szurkolótábor. A csajokkal lehetne foglalkozásokat tartani, ahol rigmusokat, szurkolói szövegeket írnak, ez is részét képezné a videónak, a nyelvi részhez is releváns lehetne. A fiúk a meccsnap előtt tarthatnának maguknak

edzést, ez nyilván félig meddig vicces túlkomolykodása a dolognak, de szórakoztató lehetne egy 20-30 másodperces anyag erejéig. Az ötödik részben tehát a csapatok edzéséről és a csajok szövegírásáról vágnánk be felvételeket.

51. Maga a meccs – felvennénk egy kamerával a meccset, eggyel a szurkólókat, legjobb jelenetek belekerülhetnének
52. Meccs végi interjúk – eljátszva, hogy ők sztárok, akiket interjúvolnak – ebből egyrészt gyakorolnák a kérdezz-felelek mindkét oldalról, másrészt vissza lehetne csempészni az elején feltett kérdéseket, kicsit megvariálva stb.
53. Amennyiben több sport iránt is érdeklődnek, úgy módosítanám, hogy ne legyen ennyire túlsúlyban a foci, kapjon több teret más is. Vágóképek mindenképp kellenek a csocsóról, pingpongról, tollasról a táborban az egyes jelenetek közé pár másodpercben.

Helyszínek:

- Tiszaöki tábor helyszíne
- telepen mesélő, interjút adó családok, csoportok
- a vasvári focipálya
-

Egyéb megjegyzések:

- Ezzel megvárom a hozzászólásokat, mert biztos sok módosításra lesz igény.

Óraterv:

Téma: sport, labdarúgás

hossz: 90-120 perc

eszközigény: videóvetítési lehetőség, íróeszközök és papír.

1. 10 perc: A romák és a foci

- a) Tudtok-e híres cigány futballistákat, egyéb sportolókat? Mondjatok minél több nevet!
- b) Bemutatom nekik a nemzetközileg leghíresebb roma játékosokból összeállított fiktív csapatot. A neten találhatóak ilyen „cigány világválogatottak” (Cantona, Pirlo, Quaresma stb. – kit ismertek?)
<http://www.romea.cz/en/celebrities/famous-romani-players-in-world-football>
- c) Ismert magyar cigány labdarúgók: Farkas János, Pisont István
 - a. Nézzük meg a következő videót Pisont Istvánról, a cigánysorról a magyar válogatottba kerülő futballistáról
<https://www.youtube.com/watch?v=bGaHQAxm0Y>
 - b. Beszéljük meg a videót – vannak-e hasonló élményeitek?
 - mi az, amiben hasonlítotok rá?
 - miben szeretnétek még hasonlítani rá?
 - miért fontos a vallás egy sportolónak?
 -

2. 6 perc: Foci a grundon és az utcán

a. Nézzük meg a következő mémet a grundfoci alapszabályairól:

<https://player.hu/életmod/sport/a-grundfoci-alapszabalyai/>

Nálatok mely szabályok érvényesek? Milyen egyéb szabályok szerint játszottok? Gyűjtsetek minél többet és írjátok fel. Közösén írjuk fel egy nagy papírra (lehet szintén csomagolópapír) a tiszavasvári grundfoci tíz alapszabályát. Lehetőleg transzlingváló végeredményt kapjunk

- Készüljön felvétel az ötletelés pillanatairól lehetőleg
- egy vagy két ember olvassa fel a végleges szabályokat úgy, hogy az szintén filmre vehető legyen.

3. 10 perc: Az igazi nagypályás football

- a. Tiszavasvári csapatának rövid bemutatása alapvető információkkal, képekkel stb. Aki részt vesz/részt vesz bármelyik korosztály csapatában, egészítse ki a tudásával.
- b. Gyűjtsetek minél több dolgot, hogy miben más a foci a grundon és a nagypályán. Hogy lehet valaki király a haverok közt és hogyan valódi meccsen?

4. 12 perc Hogyan válhat valaki profivá, és hogyan lehet elrontani

tt két életutat terveztem bemutatni.

- a. Az egyik a méltán népszerű, egyes források szerint ráadásul cigány Ibrahimovic, aki a Malmöi gettóból vált világsztárrá, őt biztosan ők is ismerik és sokan szeretik. Egyelőre nem találtam meg a legjobb forrást, ha nem lelek fel semmit, akkor lehetne az aranylabdás Modric is Eva kedvéért, ő meg háborús menekült, van róla ilyen videó:
<https://www.youtube.com/watch?v=PXfdnhLv6p0>
- b. A második ebből a videóban a tehetségét elpazarló cigány srác lenne, aki elmondja, milyen nehéz romaként érvényesülni, de nem lehetetlen, és neki is majdnem sikerült, de magának cseszte el:
<https://www.youtube.com/watch?v=uhSwHAWsig8>

A két videó megnézése után beszéljük meg: hogyan válhat valaki jó sportolónak? Mi kell a sikerességhez? Mi a fontosabb: a tehetség vagy a kitartás?

5. 8 perc: Kezdjük el készülni fejben a tábori nagy meccsre:

Mi kell, hogy megnyerjünk egy meccset? Oszoljunk két csoportra, aki több jó ötletet gyűjt, az nyert.

Az előző feladatra is támaszkodhatunk ennél a pontnál, sőt...

Szintén transzlingválva a végén összegezzük: milyen egy jó csapat?

6. A szurkolás 12 perc

- a. A győzelem egyik kulcsa a szurkolótábor lehet. Ismertek-e szurkolói énekeket?
- b. Bemutatok néhány szurkolói éneket – főként a magyar válogatotthoz köthetőket
- Csak
- c. Álljatok 4 fős csoportokba, válasszatok csapatnevet
- d. Írjunk szurkolói rigmusokat – mondjuk négy fős csoportban – itt a csajok is bőven bevonhatóak – A végén énekeljük/skandáljuk el, reagáljunk egymáséra

7. Sport és életvitel. 8 perc

- a. Az előző kérdéshez igazodva gyűjtsetek minél több dolgot, hogy sportolóként mit szabad és mit nem?
- Mi viszi előre és mi hátráltatja a csapatot?
 - Hogyan kell viselkedni a pályán?
 - Hogyan kell viselkedni pályán kívül?
 - Hogyan étkezzünk?
 - Miért fontos a sport a mindennapokban, nemcsak élsportolóknak?

 - Az első részhez viccesebb képeket/videókat terveztem hozni szimuláló, gyökérkedő stb. sportolókról, illetve képeket olyan sportolókról, akik rendesen élnek, családjuk van stb.

 - A második részt kicsit frontálisabbra szeretném venni, és az egészség témát egy kicsit belefoglalni, de ehhez segítséget fogok majd kérni szerintem

8. Hogyan készíts és hogyan adj interjút sportolókkal/sportolóként? 12 perc

- a. Képzeld el, hogy találkozol a kedvenc focistáddal? Mit kérdeznél tőle?
- b. Mit lehet kérdezni egy mérkőzés után?
- c. Hogyan kell válaszolni a kérdésekre? (mindig szerényen, érthetően, lehetőleg nem bunkó focistaként)
- d. Gyűjtsünk minél több kérdést, majd két vállalkozó adjon elő egy riportot egy focistával: az egyikőjük riporter, a másik pedig a Real Madrid sztárja. Miket kérdezzünk tőle és hogyan válaszol?
- Ez már fel is kerülhet a filmre, de a lényeg, hogy megtanuljuk, hogyan kell interjút készíteni és adni, hogy az esetleges tábori meccs után rutinszerűen menjen.